

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. F. Felicis Potestatis Panormitani Ordinis Minorum S.
Francisci de Observantia ... Examen Ecclesiasticum**

Potesta, Felice

Coloniæ, 1712

De Matrimonio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40060

DE ORDINE.

Indicium est in Exam. Ord. in tom. 3. a. 1.

DE MATRIMONIO
CAPUT I.

De Sponsalibus.

Sponsalia sunt, promissio deliberata, signa, signo sensibili expressa, sunt matrimonii, inter personas iure habiles. Hinc ad valorem, 1. Non sufficit propositio, quia non inducit obligationem, sed tenetur promissio: v. n. 173 §. 2. Non sufficit, si promittat, alter pure acceptet, sed recipiat, quod uterque promittat, 3. Requiritur etas septennii, quia tunc præsumitur iustitiam, ut promissio sit voluntaria, deliberata: v. n. 1789.

3925 Si parens, aut curator contrahat pro filio, aut filia præsentibus, & non contradicente, valida sunt sponsalia, si adit metus, quia jus accipit taciturnum pro expressione consensus. Si vero contrahat pro absente, tunc si filius, aut filia præsentibus, ut sponsalia sint valida, opus est, ut illa, quando scit, expressè, vel tacite aliquo signo sufficienti ratificet. Si impubes, valida sunt sponsalia sine ejus consentimento; quando tamen est factus pubes, tenetur illa implere, non ex necessitate contractus, sed ex debito honestatis: v. n. n. 179.

3927 Sponsalia valida obligant sub mortali, si quis contrahat matrimonium, quando ab altera requiretur, nisi præfixus sit terminus. Exam. Ecclesiast. Tom. 1.

minus, Et qui recusat potest cogi à iudice etiam per censuras.

3928 Si quis dicat, Non ducam aliam, quam te, non sunt sponsalia; quia illa verba sunt vera, etiam si nullam ducat.

3929 Qui promissit simulatè aliquam ducere per se non tenetur ad nuptias sed damnnum inde ortum compensare. Si autem sub tali promissione puellam induxit ad copulam, tenetur eam ducere, Nisi illa esset iogè inferioris conditionis, v. g. si vir esset nobilis, illa agricola filia; sed satisfaciet dotando. Quòd si illa sua disparitatis conscia consensit in copulam, amittit jus ad dotem, quia censetur ipsa ultero decipi voluisse: v. n. 2143.

3930 Sponsalia posteriora contra priora, etiam si jurata, aut copula accesserit, sunt invalida.

3931 Liberi qui parentibus insciis contraxerunt sponsalia, etiam cum eis, qui imparis sunt conditionis, obligantur, nec à parentibus impediri possunt, nisi magnum scandalum ex matrimonio timeretur. Dianap. 9. tr. 7. res. 71.

3932 Restitens culpabiliter à sponsalibus, perdit suas archas, & tenetur alterius partem reddendas, ac ad restitutionem, quantum ejus intererat etalem contractum impleri: v. n. 13938.

3933 Ubi Trid. non est receptum, sponsalia jure antiquo transeunt in matrimonium per quævis signa externa maritali affectu exhibita: v. g. per copulam: ubi vero Trid. est receptum, hæc signa non tenent, nec sunt licita, si sint clandestina sine Parocho, & testibus: v. n. 5421238.

3934 Habet tamen matrimonium clandestinum vim sponsalium validorum, ita ut teneantur matrimonium contrahere coram Parocho, & testibus, si contrahentes sint impuberes, minime si sint puberes, quia Trid. sess. 24. c. 1. de matr. declarat omnino inhabiles ad contrahendum clandestinè contrahere.

H h h h h e p.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

hentes. Tambur. contra *Aversam*, qui vult, ex matrimonio clandestino etiam inter puberes resiliare sponsalia valida Clericatus. 141. n. 15.

3935 Ligati aliquo impedimento dirimenti non possunt valide sponsalia inire, nisi sub conditione dispensationis obtinenda; & tunc ante dispensationem nullum valorem habent nec publicam honestatem indicunt; unde dispensatione obtenta, requiritur novus consensus ad sponsalia. Ex quo fit, quod si ante dispensationem contraxisset quis cum alia, cum qua nullum impedimentum habet, contrahere deberet cum hac secunda.

3936 Ad sponsalia non requiritur determinata forma, sed sufficit consensus utriusque expressis verbis, aut signis, juxta morem patriæ.

3937 Interdicti possunt valide inire sponsalia, non sic publice excommunicati excommunicatione majori; qui tamen possunt valide matrimonium inire, sed illicitè Clericatus cit. num. 15.

3938 In sponsalibus apponi possunt conditiones, quæ sint honestæ, non prohibita, nec matrimonii libertati repugnantes.

Unde non possunt apponi pœna, v. gr. ut qui promissis non steterit, solvat gemmam, centum aureos, &c. nec potest accipi pignus; quia repugnant libertati ac proinde prohibita. *ap. Gemma, de Sponsalibus.*

Non sunt autem prohibita archæ sed licite, si contrahentes non sint Minores, sed excedant annum vigesimum quintum. Archæ sunt sponsalia largiæ, qua actu in sponsalibus iraduntur in benevolentia signum *Matrimonii securitatem.*

Possunt dari archæ ab uno tantum sponsalium obligatione, ut si alter recuset adimplere sponsalia, Archæ restituat, & ulterius eandem valorem, vel etiam duplum, trib-

plum, aut quadruplum, non ultra, *de Sponsalibus.* Et tunc Acta, non valor restitui debet in conscientia & veritate absque legitima causa, duplum vel triplum, & quadruplum non debere aut sententiam Judicis Ita Clericatus cap. 141. n. 6. § 7. v. num. 3932.

DISSOLVUNTUR SPONSALIA

Per octo causas.

3939. 1. **P**er matrimonium validè contractum altero initum, quod quidem ceteri suppositis sponsalibus cum alia, sit in statu, & peccaminosum, est validum.

Matrimonium post sponsalia cum uno contractum cum alia, nedum extraneum, sed etiam consanguineum Sponsæ extra pariter, est validum, & sponsalia dissolvuntur quia talis consanguinea est sponsa errata nam impedimentum publicæ honestatis sponsalibus validis non extenditur et ultra primum gradum: v. n. 419.

2. **P**er mutuam remissionem promissionis) si sponsi sint puberes, matrem sint impuberes, *cap. de illis, § cap. de spons. impub. v. n. 415.*

3. **P**er impedimentum dirimentem veniens.

4. **P**er enorme crimen unius partes sponsalia ex parte innocentis radice est hæresis, homicidium, furtum, fornicatio; & hæc quidem ante sponsalia parte sponsæ commissa, si fuerint à parte ignorata, imò si sponsa liberè partem altero tactus impudicos, ostensa de rebus, potest sponsus resiliere: non potest sponsa resiliere, etiam eadem sponsus nisi fiat in istis valde enormiter in actu illi in sponso non ita redundat in eum sponsæ, sicut vice versa redundat *v. n. 2149.*

Si superveniat notabilis mutatio, qua
 cogita d. contrahendis sponsalibus
 v. gr. odium grave inter spon-
 sals, indignis morum asperitas, periculum
 probabile, quod ex matrimonio sint
 scandala, aut gravia odia inter paren-
 tes, aut alios amicos.
 Si alteruter incidat in morbum, qui solet
 perpetuus, aut valde diuturnus, ut mor-
 bus raticus, gallicus, lepra, &c. aut sponsa
 caecatur, aut enormiter deformetur; aut
 amissione officii, vel alio modo red-
 datur ineptus ad eam familiaris sustentatione.
 Si magna alterius partis debita detegan-
 tur sponsa promissam dotem praestare ne-
 que, vel sponsus cum magno sponsae incom-
 modo inopinat vagari, aut sine ejus licentia ad
 quas terras proficiscatur; quia tunc
 censentur juri suo renunciare.
 Dissolvuntur sponsalia etiam jurata per
 alteram alterius in Religionem, aut per
 ingrediendi, aut Ordinis sacri susce-
 ptionem.
 Quando dicte cause sunt manifestae,
 sponsalia dissolvi sine autoritate Ju-
 dicis. Quod si sponsus cognito suo jure resi-
 quit, non omnino carnaliter cognovit spon-
 sa, tunc tacite jure suo renunciasse, &
 ratificasse.
 Si sponsus superveniat nova heredi-
 tate, sponsa sic jam illi inaequalis, non
 habet jus resiliendi, quia non est deceptas
 in dote sponsa, in qua nulla est facta
 mentio. Item est de sponsa, si ipsa nova su-
 perveniat hereditas. Hac Act. de in tom. 2.
 ex Busemb. tr. 6. c. 1. de sponsal.
 Sufficit ad dissolvenda sponsalia ti-
 tulus hereditatis paterna. Oris grave olē-
 tibus, v. gr. *unabile puzza del fiato*, aut copula
 per vim illata sponsae; Clericatus e-
 st, quia licet sponsa non peccavit, est tamen

facta valde vilis, avertit sponso notabile dede-
 cus: v. n. 4115.
 3943 Ad Judicem autem Ecclesiasticum
 spectat cognoscere, an causa sint legiti-
 ma ad dissolvenda sponsalia. Tales cen-
 sentur, ubi de malo exitu timetur. Cleri-
 catus est. num. 19. ex cap. Ex his 10. de Spon-
 salibus. Quia Judex Ecclesiasticus est Judex
 competens, quando agitur de validitate,
 aut invaliditate, licet Laicus sit Judex com-
 petens, si agatur de executione. Clericatus
 e. 141 n. 5.
 3944 Sponsalia per subsequens matrimo-
 nium validum dissoluta, probabilius est non
 esse extincta, sed suspensa, ita ut mortua
 conjuge teneatur, qui fidem fregit, ad
 sponsalia priora, si pars laica velit nubere;
 ait Mastrius *dis. 20. num. 82.* & Brancatus con-
 tra Bonac. & Franc. ut in simili dicitur de eo,
 quia contraxit matrimonium cum voto sim-
 plici castitatis.
 3945 Qui post sponsalia cum una con-
 trahit sponsalia cum alia, cum qua insuper
 habet rem, teneatur ducere primam, & do-
 tare secundam, si haec erat virgo aut si non
 virgo, eam publicitate dehonefavit; nisi
 prima charitate mota suis sponsalibus cede-
 ret, ut vir secundam duceret. Sanchez *de*
Matr. lib. 3. disp. 49. Dianapart. 11. tr. 2. res.
 70 quia per priora sponsalia vir erat alteri
 mulieri affectus, & secunda mulieri per copu-
 lam non acquisivit jus in rem alterius. Est con-
 tra Castropal. & Pontium apud Clericum *tr.*
num. 21. qui volunt, quod teneatur ducere se-
 cundam si haec erat inficia priorum spon-
 salium, idque ad reparandum minimum dam-
 num secundae.
 3946 At si moriatur prima, tunc habet lo-
 cum secunda opinio, quod ad reparandum
 damnum teneatur ducere secundam. Quod si
 cum hac secunda non habuit rem non tene-

Hhh 2. iur

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tur eam ducere; quia posteriora sponsalia stantibus prioribus fuerunt invalida; & quod ab initio non subsistit, tractu temporis non conualescit, *cap. Placet, de Conver. conjugat. Clericatus cit. num. 22*

3947 Qui post votum simplex castitatis desloravit puellam sub promissione matrimonii, tenetur ad votum. *Rodr. in sum. tom. 1. cap. 28. num. 11. Diana in sum. ver. Ingressi Religionem num. 3. contra Leandrum de matr. tr. 9. dis. 2. q. 5. quia huiusmodi promissio, aut sponsalia sunt contra jus à Deo jam acquiritum; adeoque iniqua, & invalida; sicut à pari, qui post promissionem conjugii, aut sponsalia, emittit votum simplex castitatis, tenetur ad sponsalia. Villal. tr. 12. diff. 12. n. 9. Navar. Sanchez. Filiue, contra Leandrum cit. qu. 6. quia votum esset de re alteri promissa, nec Deus acceptat promissionem in præjudicium tertii; ita à fortiori, si votum sit prius, standum est pro voto.*

3948 Sponsalia ab initio invalida, & sponsalia ab initio valida, quæ postea mutuo consensu dissolvuntur, in hoc differunt, quòd invalida non pariunt impedimentum publicæ honestatis, bene verò valida; quòd impedimentum durat etiam post dissolutionem mutuo consensu factam. *Clericatus c. 142 n. 12. v. n. 4115. & à n. 4125.*

Scotus in 4 d. 28. q. un. l. c. B. C. & D. 30. qu. 2. & Mastrius dis. 20. q. 4. Leander tr. alt. 9. dis. 1. c. 2. Tancredi tom. 1. de matr. lib. 1. Tamb. sem. 2. lib. 8. tr. 3. Busemb. & Clericatus cit.

CAPUT II.

De Matrimonio secundum se.

3949 **M**atrimonium est contractus, & describitur, quòd sit Sacramentum inter baptizatos, quo vir & mulier sibi mutuo legittimè corpora sua tradunt, ad perpetuam vitam societatem, & remissionem veniæ peccatorum.

etiam vitam societatem, & remissionem veniæ peccatorum.

3950 Hinc ad matrimonium requiritur Mutuus consensus contrahentium de presenti, ad differentiam sponsalium, ubi consensus est de futuro, & idèd sponsalia contrahuntur per verba de futuro; *Ducam te in matrimonium, Matrimonium contrahuntur per verba de presenti: Ducos, seu volo te in matrimonium, Ducos, seu volo te in matrimonium.*

2. Requiritur, quòd consensus sit expressus per signa externa sufficientia, sive constant in verbis, sive in alio signo; debent fieri immediatè per ipsos contrahentes, immediatè per procuratorem.

Si Parochus ex errore lingue dicit sponsalia, an vellet ducere feminam, v. gr. *Requiritur in matrimonium, & sponsus affirmavit, validum est Matrimonium; quia (ut supponitur) non ex circumstantiis apparet, quòd volens Sponsus sit ducendi feminam in uxorem, ut dicitur in *bat. tom. 1. tr. 10. n. 394.**

3. Quòd talis consensus sit ineter per non legitime impeditas. Ex jure positivo requiritur ætas pubertatis, *de q. n. n. 1. 1. alioquin erit nullum.*

4. Demum requiritur presentia Parochi & duorum testium, cum illis verbis: *vos conjungo, &c.* alias erit matrimonium clandestinum, & novo jure Tridentinum: *v. n. 12: 8. 3933.*

3951 *Ministri* hujus sacramenti sunt contrahentes: *materia*, vero, & *formæ* eorum mutuos consensus, hoc modò: *materia, ex qua, & proxima, est consensus externis signis expressis, qui habet rationem traditionis corporum; verò est idem consensus, quatenus habet rationem acceptationis: materia remota ipsa corpora contrahentium.*

Effectus hujus Sacramenti est gaudium

videlicet augmentum gratiæ; unde ipsi
contrahentes debent esse in gratia, alioquin
contrahunt mortaliter; quia ponunt obicem gra-
tiam, quam Sacramentum causaret.
3951. Matrimonium dicitur *ratum*, quan-
do contractus est factus modo explicato, sed
non est secuta copula: Dicitur *consummatum*,
quando est secuta copula. Unde matrimo-
nium ratum, & consummatum, non differunt
essentially, & in ratione sacramenti; sed
accidentaliter penes copulam secutam, vel
non secutam.
3952. Certum est, validum esse matrimo-
nium, nec absentes per procuratorem initu-
tum. *de Proc. in 6.* quia matrimonium
contractum à Christo semotis à linea contractus,
contractus ipse fuit elevatus ad lineam
sacramenti, seu ad causandam gratiam.
3953. In procuratoribus non requiritur di-
stinctus sexus, sed possunt esse duo viri, vel
in tu uxores; quia non contrahunt nomine
procuratoris, sed
procuratori potest quis dare mandatum
sentiendo in eam, quam ipse procurator
mandantem mandantis elegerit. Clericatus *cap.*
1. num. 8.
3954. Procurator autem debet adamus-
sum tenere mandati, ita ut si exce-
dit, aut deficiat, invalidum sit matrimo-
nium.
3955. Quid, si expedito procuratoris
mandato (ait Clericatus *cap. num. 9.*) man-
datus revocet consensum, sed Procurator
revoce revoce prædictæ, contrahat
matrimonium nomine ejusdem mandantis;
3956. Matrimonium esse nullum; quia in
requis civilibus valent gesta per Procura-
torem revocata, quando revocatio nec Pro-
curatori, nec parti nota est. *l. si mandatum,*
de mand. ad: tamen secus est in matrimonio;
3957. Mandato diversitatis est, quia in temporali-

bus, & merè politicis, Respublica supple-
re potest consensum contrahentium, non au-
tem in Sacramento matrimonii, de cujus ef-
fectu est, ut interveniat verus, & realis con-
sensus conjugis. *Tamb. d. cap. 4. §. 1. num. 5.*
6. & 7.

3957. Item, si expedito mandato, ante-
quam procurator contrahat, mandans fiat
amens, tutius est asserere, quòd matrimo-
nium sit nullum. *Diana part. 3. tract. 4. res.*
240. Tamb. de matr. tract. 4. cap. 4. num. 11.
Clericatus cap. 242. num. 11. quia deficit verus
consensus realis. Sermo autem est de vera
amentia, minimè de phænese ad tempus:
hæc namque (ut rectè advertunt relati Do-
ctores) æquiparatur ebrietati, quæ homi-
nem à statu humano non amovet.

3958. Et quamvis *Tamb. cit. §. 2. cum Ca-*
stropal. teneant, posse matrimonium contrahi
per Epistolam, qua Sponsus scribat Sponsæ,
se eam ducere in uxorem; rectè ait Clerica-
tus *cap. 142. num. 12.* hunc modum non esse
practicandum: tam quia utriusque consen-
sus præstari debet coram parochio, & testi-
bus, ad quod non videtur sufficere Epistola;
quam quia hic modus est expositus fraudi-
bus, & falsitati. Ita ille.

DE TRIBUS BONIS MATRI-
MONII.

3959. *Fines primariis,* seu bona ad substan-
tiam matrimonii ex institutione
Christi requisita, sunt tria, videlicet, *Sa-*
cramentum, fides, & proles: adeoque, ut
quis valide contrahat, necesse est, ut sal-
tem implicite intendat se obligare ad in-
dissolubilitatem, seu perpetuitatem, ad
fidem servandam conjugis, & ad prolem
studiosè non impediendam per media illicita,
sed gratanter eam acceptandam, ac Re-
ligiosè educandam, si eveniat; ita ut, si
H h h 3 omnem

omnem, aut unam tantum obligationem ex prædictis tribus positivè excludat, v. gr. si positivè habeat animum non se obligandi ad fidem servandam, aut ad bonum proli, etiam per intentionem mente retentam, invalidum sit matrimonium ex defectu consensus, qui est de substantia contractus. Scotus in 4. d. 31. qu. un. §. Ad questionem ltr. A. & E. v. n. 4250.

3960 Si verò quis, dum matrimonii contraxit, habuit intentionem saltem implicitam se obligandi ad præfata tria bona, sed simul habuit animum talem promissionem, & obligationem non servandi, mortaliter peccavit, sed validum est matrimonium, Exemplum: Puella parturientium doloribus exterrita, quando matrimonium contraxit, habuit saltem implicitè animum se obligandi ad bonum proli, sed simul habuit intentionem huiusmodi obligationem non exequendi, sed impediendi; & in effectu studiosè sumpsit medicinam sterilitatis inductivam: peccavit quidem, sed validum est matrimonium. Scotus cit. & dist. 30. quæst. 2. art. 2. D. Bonavent. in 4. d. 31. art. 1. qu. 3. D. Thomas in 4. d. 31. qu. 2. art. 3. Tancredi tom. 1. lib. 2. dist. 29. à num. 3. ad 7. Tamb. lib. 8. de matr. tr. 4. c. 2. §. 3. Sc. 5. §. 8. Busemb. lib. 6. c. 1. dub. 1. n. 5. & com.

3961 Ratio est, quia intentio se obligandi ad substantialia contractus, se tenet ex parte actus primi, & inde est de essentia contractus; intentio vero obligationem exequendi, sicut & ipsa executio, se tenet ex parte actus secundi; actus autem secundus accidit actui primo, & ideo ejus defectus non tollit, sed stat cum substantia contractus, ut in simili dixi de juramento, & voto n. 1361.

3962 Hac ratione plures sancti validum matrimonium inierunt, & illibatam castitatem servaverunt, quoniam mutuum dominium

corporum separari potest ab usu, pro omnino lege Scotus in 4. d. 30. q. 2. la. d. factis doctè ostendit, quo pacto validum sit matrimonium P. Virginis cum S. Joseph, & inviolatum castitatis votum remanere.

CAPUT III.

De consensu conditionato.

3963 **C**ontractum est dicitur, contractum contra tria bona matrimonii; quia destruit essentialitatem, sine qua consistere non potest. Unde matrimonium, 2. Sub hac conditione: *Contraho tecum, donec aliam partem reperiam*; quia est contra bonum fidei, 1. *Contraho tecum, si vis abis generare, vel cum prolem*; quia est contra bonum proli. *Contractus cap. 14. n. 46.* Adeoque legitime alii conditionibus. Pro quibus.

3964 Matrimonium contractum sit conditione de præsentibus, vel præteritis. *Contraho, si prædium, quod mihi dixisti, habes officium à Rege habuisti*, non suspendit consensum, quia vel ita est, vel non est, licet contractus est validus; si non, invalidus, non suspendit consensum conditio de futuro necessario, v. gr. *Te dabo, si eris suus*, vel de futuro contingenti certè futuro, *Si Antisbrabus natus erit*; quia acquiritur necessario.

3965 Validum est matrimonium contractum sub conditione de futuro contingenti, quæ non sit contra substantiam, sed tria bona matrimonii; v. gr. *Duco te, si prædium alienum, quod in viro domino dicitur non restituas*. Vel sub conditione impeditiva, quia hæ conditiones habentur pro reiectis, *ex cap. final. de condit. appo.*

3966 Matrimonium inicum sub condi-
tione de futuro contingenti honesto; v.gr. *To-
tus pater conseruierit, dotauerit, &c.*
nullam polita conditione. Sed condi-
tione purificata, probabilius est, quod re-
uocatur novus consensus absolutus coram
Parocho; quia prior, licet fuerit per verba
reuelati, cum fuerit conditionatus, fuit
perfectus, ac proinde habet rationem
absolutum, Ita Tamb. tom. 2. pag. 144. nu.
107, qui non requirunt novum consensum,
proinde tenent, quod prior consensus
reuelatus fieri debeat coram Parocho,
et hoc, quia habet rationem matrimonii:

3967. nec tamen sunt dicta pro intelligen-
tibus matrimonii: et tamen in praxi nul-
lae conditiones sunt a Parocho permit-
tuntur, quod si aliqua sit conditio purifican-
s, impedire faciat, & ea purificata, per
matrimonium absolutum contrahant.

CAPUT IV.

De solemnitatibus Matrimonii.

3968 Solemnitates Matrimonii aliae sunt
substantiales, sine quibus invalidum
est matrimonium; tales ex iure Trid.
sunt presentia Parochii, & duorum testium,
et benedictio, sine quibus validum est,
sunt Matrimonium; tales sunt de-
nunciations, & benedictio:

DENUNCIATIONES

3969 Facienda sunt a Parocho, vel ab
alio de commissione Parochi, in
praesentia cuiusque contrahentis, tribus die-
bus festiuis, sed non immediatis, puta tribus
diebus festiuis, tamen tribus diebus festiuis
immediatis, v.gr. tribus festiuis Paschatis, te-
netur praxi; sed praxis est de mediatis.

3970. possunt fieri intra Missarum solem-
nia, vel tempore concionis, aut alio tem-
pore.

3971 Denunciations obligationem sub
mortali inducunt, ut qui scit impedimentum
aliquod, teneatur illud revelare, etiam si
sciat sub secreto naturali, aut sit occultum;
ut in tom. 2. nu. 61. excepto Secreto Sacra-
mentali.

3972 Qui post factas denunciations, in-
tra quatuor menses matrimonium non con-
trahit, non potest contrahere, nisi novas de-
nunciations praemittat arbitrio Episcopi. Ex
declar. Cardin. Fenech. de debito; quia in-
tra tam longum tempus, potuit impedi-
mentum aliquod, maxime affinitatis, de no-
vo contrahi.

3973 Denunciations omittit sine dis-
pensatione Episcopi, est mortale, nisi omit-
tatur sola tertia denunciatio, in casu, quod
nullum sit periculum.

3974 Causae, ob quas possunt Ordinarii
dispensare, ad duo genera reducuntur.
1. Si adsit probabilis suspicio, ne matri-
monium malitiosè impediatur Ex Trident.
sess. 24. cap. 1. de reform. 2. Si imminet grave
periculum animae, corporis, vel famae ipso-
rum contrahentium. Clericatus cap. 144.
num. 4. qui subdit.

[In specie autem à Canonistis solent nota-
ri sequentes causae; videlicet. Primo, inae-
qualitas contrahentium, ubi nobilis ducit
ignobilem, dives pauperem, senex iuue-
nem. Si concubinarius in articulo mortis ve-
lit in uxorem ducere concubinam ad legiti-
mandam prolem; quo casu solus Parochus
dispensare potest, si tempus non permittat
accessum ad Episcopum, vel Vicarium. Ter-
tio, si puella sit sub tutore, qui malitiosè dif-
ferat ejus matrimonium. Quarto, si puella de-
florata fuerit à sponso, quem timor sit, si
differatur

differatur, eam amplius non esse ducturum. Quinto, si immineat tempus Adventus, vel Quadragesimæ, dummodo malitiosè ei aproximatum non extiterit. Sexto, si matrimonium contrahendum sit inter Magnates, de quorum nullo impedimento factis manifestè constat.)

3975 Quando autem Ordinarius denunciationis dispensat, debet examinare extrajudicialiter duos testes.

3976 Ad impediendum matrimonium sufficit unus testis etiam ex auditu, qui impedimentum, aut ejus suspensionem denunciât; debet tamen testimonium esse juratum, quamvis secretum. Et tunc ordinarius debet superfedere, & interim debitas diligentias pro veritate adhibere.

BENEDICTIO SACRAMENTALIS

3977 Suscipitur à sponsis post primum matrimonium ratum, ante consummationem.

Eam omittere sine causa, per se non est mortale, sed veniale, secus contemptu. Clericatus est. cum com. quia benedictio est quid solum Sacramentale, nec de ejus obligatione constat.

In secundis nuptiis non suscipitur benedictio, si unus ex sponsis benedictionem susceperat. Sed rectè addit Clericatus servandam esse consuetudinem.

3978 Tempore Adventus, Quadragesimæ, & interdicti localis generalis, conjuges non sunt benedicendi: v. n. 4410.

3979 Denique Trid. sess. 14. c. 1. decernit (Quòd si quis Parochus, vel alius Sacerdos, sive Regularis, sive secularis, etiam si id sibi ex privilegio, vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius Parochiæ Sponsos, sine illorum Parochi licentia, matrimo-

nio conjungere, aut benedicere, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quousque ab ordinario ejus Parochi, qui matrimonium interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.)

Un se à dicta suspensione non potest ab Episcopo absolvi.

Si Sacerdos de licentia Parochi Parochianum benedicat, aut ejus matrimonio assistat, ipse Sacerdos, & non Parochus suspensionem incurrit. Clericatus est. v. n. 154. quia Conc. Trid. in assistentia benedictionem infligit.

CAPUT V.

De Impedimentis Matrimonii.

3980 Impedimenta sunt dupliciter videlicet *Impedimenta tantum* & *impedimenta*. Piora matrimonium reddunt, non invalidum. Posteriora viciatum, & invalidum.

IMPEDIENTIA SEX.

3981 *Ecclesia vetitum, nec contrarium.*

Atque catechismus, crimen, spei, & c.

Impediunt fieri perniciter: fallaciam, & c.

1. *Ecclesia vetitum*, est prohibitio, ut in p. 1. c. 1. in n. 2937. 2. *Tempus servatum*, est tempus, in quo non potest contrahi, ut in p. 1. c. 1. in n. 2937. 3. *Catechismus*, est tempus, in quo non potest contrahi, ut in p. 1. c. 1. in n. 2937. 4. *Impedimentum est tablatum*, per Trid. sess. 24. c. 1. in n. 3003.

4. *Sponsalia contracta cum una, & non cum altera, non possunt esse causa dissolutionis matrimonii cum alia, nisi per*

Plures simplex castitatis impedit matri-
monium, & qui cum eo contrahit, peccat, &
peccatur à petitione debiti: ut infra à num.
144. de Imped. actus conjugalis ex voto.
Ibi dispensetur ad petendum debitum,
parata uxore, semper remanet allatum im-
pedimentum in ordine ad aliam; nam votum
ubi quens matrimonium suspenditur,
non extinguitur.

Crimes: crimina impediencia sunt se-
cundum.

1. *Crimes: rapina sponsa, mors mulieris,
Susceptio propria sobolis, mors presbyteria-
lis.*

2. *Si sponsa fuerit solemniter, aut Monialium
accipiat, prohibetur hoc conjugium facian-
dum.*

3. *Crimes: si cum consanguineis conjugis, aut
in propeis, non solum contrahunt impe-
dimentum dirimens cum illis personis, erga
quos orta est affinitas ex copula; sed etiam (si
affinitas sit publicas) in poenam impediuntur
nubere cum omni alia persona mundi: sic Ra-
phael sponsam alienam, nec cum ea, nec cum
aliacum contrahere potest: Occidens pro-
prium uxorem, impeditur ducere aliam. Sus-
cipiens in Baptismo, aut confirmatione pro-
prium prolem malo animo ad finem contra-
hendi cognationem spiritualem cum propria
uxore, & sic eam privandi iure petendi debi-
tum, in poenam mortua uxore, non potest li-
beram ducere. Homicida Sacerdotis in fo-
ro contentioso convictus impeditur à nu-
tione. Parententia publica impedit, dum du-
citur. Qui sciens cum Moniali professamatri-
monium contrahit, nedum invalidè cum ea
contrahit, sed etiam in poenam delicti impe-
ditur à nubendo cum omni alia muliere.*

4. *Ad hæc impedimenta criminum
potest Episcopus dispensare. At communis
votum est, ea esse per non usum sublata, ac
Potest. Exam. Ecclesiast. Tom. 2.*

proinde dispensatione non indigere, ne cum
illis contrahentes peccare mortaliter. Bufenb.
lib. 6. tr. 6. c. 3. dub. 1. Leander de matr. tr. 9. dis-
23. §. 11. q. 2. Sanch. Coninch. & alii apud Ma-
strium dis. 25. qu. 5. art. 1.

3983 Quoad quatuor impedimenta, quæ
hodie sunt in usu,

*Votum, Tempus feriarum, sponsalia, vo-
tum,*

Potest Episcopus dispensare in 1. Si prohi-
bitio sit ab ipso, aut Parocho sibi inferiori, &
in 2. Modo dicto in n. 2937. Non potest in
sponsalibus, quia esset in præjudicium alte-
rius sponsi. Nec in voto absoluto, & perfecto
castitatis, aut Religionis, quia est reservatum
Pontifici.

QUÆRES I.

3984 Puella vovit Religionem, & Virgini-
tatem, at ob defectum dotis Monasterium non
reperit: An possit nubere?

Resp. vel vovit Virginitatem, seu castita-
tem dependentem à Religionem, vel in de-
pendentem: Si independentem, non potest nu-
bere, sed tenetur ad Castitatem: Si dependen-
tem, potest nubere, & non tenetur ad Castita-
tem, huiusmodi est, 1. Si vovit Religionem,
aut facilius castitatem servaret, 2. Si ita vovit
castitatem, ut illam non vovisset, si non spe-
xisset se recipendam in Religionem, & ibi
perseveraturam; tunc, inquam, cadente vo-
to Religionis, cadit votum castitatis.

3985 In dubio, an votum castitatis sit
dependens à voto Religionis, standum est
pro libertate, quod sit dependens; juxta di-
cta de voto n. 1902. Gobat. tom. 3. de Voto n.
304.

QUÆRES II.

3986 *Iuvenis vehementer carne vexatus, & frequenter cadens, quamvis advertere nuptias sibi utiles, votum castitatis omisit, quod sepe violat: An hoc votum sit validum?*

Calum proponit Gobat tom. 3. de voto a num. 268.

Est validum tenent Bonac. tom. 2. d. 4. quest. 2. p. 1. num. 26. Gobat cit. & apud ipsum Leuesima, Homobonus, Trullench, & alii nonnulli. Idem dicunt de voto Religionis, non nubendi, &c. quia in his circumstantiis votum non est de meliori bono, v. num. 1816.

Hanc opinionem firmate conatur Gobat aliis duobus casibus.

P R I M U S.

3987 *An conjugatus impeditur à petitione debiti ob votum, aut incestum, aut cognatione spirituali, possit petere, quoties vehementibus carnis stimulis agitur, ne exponatur periculo labendi in peccato luxuriae?*

Ad quod licet communiter sententia neget, affirmat Quintanaduenas; quia sicut votum, sic eius observatio esse debet de meliori bono; unde licet in principio fuerit validum, cessat obligare, quoties observatio non est de meliori bono; & lex humana nec est crudelis; nec est vinculum iniquitatis. Unde tunc nec lex, nec votum obligat; quia observatio voti est, cum periculo proximo labendi in peccato luxuriae ab intrinseco male; non observatio verò, videlicet petitiō debiti, non est ab intrinseco mala, sed ab extrinseco; ex voto, aut lege humana; adeoque tunc observatio non est de meliori bono sed è contra;

3988 *Tum quia conjugatus à Gobat dicitur voto castitatis, aut in cella, aut in quinea sine uxoris, licet petat ab hac cella, quando videt periculum incontinentie, ita quando videt proprium. Quam sententiam tenet Quintanaduenas, etiam si dispensatio obtineri posset; quia si hoc, quod tunc cessat obligare, non est*

3989 *Ceterum hæc sententia non est tucanda, nisi in casu, quod non possit dispensatio ad petendum obtineri, si periculum sit in morastune solum habere periculum Epikeja.*

S E C U N D U S.

3990 *An conjugatus possit petere debiti, & postea concubare cum lecto.*

Respondent Stephan. à S. Paulo, Bonac. ipsi, apud Gobat. cit. Tom. 3. de voto solè præ ea parte, qua votum per se vitare occasiones proximitatis non valet, nam qui votum unum votum alteri, ut potè, est inseparabile. Cognoscere cubitum in eodem lecto est nichilquam proximum labendi in peccato luxuriae, si non petat; & non potè licite concubare, quia conjugatus non potè concubare; tunc votum pro ea parte est, sicut votum de non concubando, tunc votum, de non petendo debiti obligat; quia à debiti petitione sine petenti abstinere non posset; tunc namque petenti negare cubitum in eodem lecto peccato negare non potè, conjugatus petente; sicut sine peccato redditione debiti negare non potè, conjugatus debiti deberet concubare, & sic se exponere petenti proximo labendi in peccato luxuriae pariter sine peccato facere non potè.

Ita serè discurrunt.

MODUM CASUM AUTEM PRINCIPALEM DE JUVENE.

Communior sententia docet, votum caritatis, Religionis, non nullo modo sub aliatu circumstantiis emittit. Et de eo sub aliatu circumstantiis emittit, quod est validum. Leander de voto tr. 1. d. 13. Suarez, & alii, quia tota illa difficultas non est sola dispensatione subiecti, cooperat ut a voluntate ejus; minime ex parte votantis. Sicut dicitur Deest (ait A. 1996) quod non patitur votum tenuari, quod potest; sed facit votum etiam si non sit in substantia, ut possit sustinere. Et si a potest cogitari, vel in mentibus stimulis liberari, non in dicitur Deus, sed refertur ad Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea, ut in ista infirmitate proficiatur. 1997 Quod si non esset, nulla esset tentatio, et nulla ab eo qui erat tentationibus tentaretur. Et obligare delinere, si tentatio de novo contingeret. Religioso vero, ut sub ea professionem non esset; & sic spoliarentur Religiosorum, quod nemo dicit. 1998 Talis igitur difficultas stat causam dispensationem petendam. 1999 Gobat autem ad dicitur aliam opinionem non esse spernendam, & propterea (ait) si non illi offerretur in testimonium, quod non possit, sine prudenti timore se illud denegarem sine dispensatione, dummodo contra heret cum animo illam, quam petendi, saltem ad cautelam. Ita Gobat.

IMPEDIMENTA DIRIMENTIA.

Ante Trid. erant duodecim. Trid. addidit alia duo, & sunt Raptus,

Absentia Parochi & duorum testium, ad eoque modo sunt quatuordecim his expressis verbis:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen, Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.

Si sis affinis, si forte coire nequebis, Si Parochi, & dupliti desit presentia testium.

Raptus si mulier, nec parvi reddita tuta. Hec facienda veterant, connubia facta retrahunt: v. n. 2358.

3996 Quinque sunt inducta jure naturali, & sunt, Error in potentia perpetua consanguinitatis in primo gradulintarctia, puta matris cum filio, patris cum filia; vis, & ligamen, que sunt indispensabilia, & locum habent in matrimonio infidelium. Reliqua sunt inducta jure Ecclesiastico, ad eoque sunt dispensabilia a Summo Pontifice, & locum non habent in matrimonio fidelium; quia jurisdictionis Ecclesiasticæ, & illegibus non subijcuntur. de Imped. Cognat. n. 4642.

1. ERROR

3997 Error duplex: In substantia persone, & in qualitate persone. In substantia persone, cum quis putans ducere unam, ducit aliam, v. gr. putans ducere Catharinam, ducit Rosaliam. In qualitate persone, cum quis ducit eam personam, quam putat, sed non sub ea qualitate, quam eam putat habere: v. gr. putans ducere Catharinam Virgine, pulchram, divitem, &c. ducit Catharinam non Virgine, deformem, pauperem, &c.

3998 Uterque error potest esse antecedens, aut concomitans. Antecedens est ille, qui dat causam contractui, ita ut eo non habito contractus non fieret. Concomitans est ille, qui conjungitur cum contractu, videlicet habetur, quando sit contractus, sed non est

est causa ejus, ita ut, si error non esset, adhuc contractus fieret *v. com. 1. à n. 375.*

3999 *Error in substantia persona*, sive antecedens, sive concomitans, invincibilis, aut vincibilis, jure naturæ dirimit matrimonium; quia aufert consensum circa rationem substantialem per se requisitam ad matrimonium; tollit enim voluntarium, & libertatem, cum nil volentium, quin præcognitum.

4000 *Error in qualitate persona*, sive antecedens, sive concomitans (qualitate servitutis excepta) non dirimit matrimonium; quia non facit illud involuntarium, simpliciter, sed solum secundum quid ratione qualitatis, quæ per accidens se habet ad essentiam matrimonii, cujus per se objectum, & materia est substantia corporis, seu personæ, quæ mutuo traditur.

4001 In duplici autem casu error qualitatis potest esse per accidens dirimens, 1. Si qualitas, in qua erratur, fuit appositæ in contractu per modum conditionis; v. gr. *duce te, si es virgo*; tunc enim matrimonium est nullum ex defectu consensu, quia consensus non fuit absolutus circa personam, sed conditionatus: *v. num. 3964. 2.* Quando error qualitatis redundat in errorem personæ; quod tunc evenit, quando qualitas, in qua erratur, est talis, ut designet individuum personam.

4002 *Exemplum*. Petrus videns duas sorores, unam indutam veste alba, alteram rubra, intendit, & convenit cum earum patre ducere illam, quam vidit tunc indutam veste alba; pater autem, quando faciendus est contractus, substituit alteram, eam induendo veste alba, cum quo errore Petrus eum ea contrahit: tunc matrimonium est invalidum, quia qualitas illa, in qua errat, stante circumstantia, qua Petrus videns duas, elegit unam, per eam qualitatem designa-

tam, refunditur in substantiam personæ.
4003 E contra: Petrus videns leonem tam puellam, audiens eam esse filiam nobilis, cum sic Joannis ignobilis, cum errore contrahit: tunc matrimonium est invalidum; quia qualitas, in qua erratur, redundat in substantiam personæ; quæ tunc vera contrahit eum determinatam personam, cum qua intendebat contrahere.

Resolvatur Casus.

QUÆRES I.

4004 *Petrus pater à Paulo suam tantam filiam, quam audiret esse pulcherrimam, Paulus recusavit, dicens datum unam primogenitam prius nubere conveniebat; hunc Petrus vidit, ut eam ostenderet cuidam suo famulo, de digno, qui de ejus pulchritudine referens Paulus dicto famulo ostendit non primogenitam deforme, sed secundam pulcherrimam, facta relatione de pulchritudine, Petrus confuso Pauli sub respectu hujus, ad candela, contraxit per verba de primogenita quam Paulus ostendit, sed non ostendit. An Matr. sit valida?*

R Esp. matrimonium esse invalidum. *Tamb. lib. 8. de matr. tract. 1. c. 1.* Contra Sanchez; quia error redundat in substantiam personæ; nam Petrus occulit pulchritudinis relatæ ab amico, suam intentionem, & consensum determinavit, personam, quam obtulit pater, sed ad personam, quam vidit amicus.

QUÆRES II.

4007 Paulus habens duas filias, obtulit u-

4008 Plebejus quidam Panormum petens

4009 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4010 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4011 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4012 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4013 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4014 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4015 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4016 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4017 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4018 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4019 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4020 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4021 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4022 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4023 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4024 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4025 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4026 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4027 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4028 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4029 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4030 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4031 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4032 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4033 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4034 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4035 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4036 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4037 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4038 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4039 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4040 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4041 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4042 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4043 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4044 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4045 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4046 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4047 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

unam ex filiis Pauli, qui per ostensionem ter-

QUÆRES IV.

4008 Plebejus quidam Panormum petens

Resp. Matrimonium esse invalidum.

4009 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

QUÆRES III.

4007 Paulus habens duas filias, obtulit u-

4008 Plebejus quidam Panormum petens

4009 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4010 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4011 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4012 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4013 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4014 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4015 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4016 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4017 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4018 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4019 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4020 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4021 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4022 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4023 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4024 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4025 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4026 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4027 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

4028 Hinc (ut bene ponderat Tamb. cit.)

QUÆRES V.

4010 *Alia puella nobilis cognoscebat Joannem quem saepe viderat, deinde putans eum nepotem magni Ducis, ex eo errore ducta, matrimonium contraxit. An valide?*

Resp. matrimonium esse validum. Tancr. cit. n. 17. quia revera contraxit cum persona, quam cognoverat, & intendebat; nova autem noticia falsa est qualitatis.

4011 *Vide discrimen inter hunc, & priorem casum; nam in illo cognitio qualitatis traxit in cognitionem personæ, & in eam sic apprehensam voluntas suam consensum direxit; quæ cum non sit talis, error est personæ. In hoc vero cum persona sit prius cognita, cognitio qualitatis non traxit ad novam notitiam personæ; adeoque error est solius qualitatis.*

QUÆRES VI.

4012 *Petrus volens contrahere cum Catharina ex errore contrahit cum Rosa, hunc expresse eliciens affectum; Ducere in hanc, etiam si scirem, hanc non esse Catharinam. An matr. sit validum?*

Resp. matrim. esse invalidum. Tancr. cit. n. 3. quia consensus debet esse de præsententi. Unde validum esset, si diceret: *Duco te, quamvis non sis Catharina.*

QUÆRES VII.

4013 *Paulus duas habet filias, dicitur unam Catharinam, alteram Rosam. Petrus cognoscens utramque quoad personas, errans tamen quoad nomen, petiit à Paulo Rosam, putans petere personam, quæ re vera vocatur Catharina. Paulus autem ignorans errorem Petri quoad nomen, ex dolo, dum fieri debebat contractus,*

præsentavit Catharinam cum qua contraxit. An matr. sit validum?

Resp. matr. esse validum. Tancr. cit. n. 4. quia quando constat de personâ, nomen est accidentale. Est dolo Pauli solùm mentalis; nam illa præsentavit Catharinam est conformis intentioni contrahentis.

QUÆRES VIII.

4014 *Puella convenit cum Paulo cum plures filios, nubere cum suo primogenito, quam conventionem mortuus si primogenitus puella ignorante, & remaneat primogenitus alius frater, cum quo puella contrahat matr. sit validum?*

Resp. matr. esse invalidam. Tancr. cit. n. 4. quia qualitas primogeniti, facta fuit conventio, designavit personam individuum verè talem, sed distinctam, unde contrahens cum novo primogenito ignorans mutationem personæ, contrahit cum errore personæ.

QUÆRES IX.

4015 *Unus ex filiis Pauli fingit se primogenitum, quo errore ducta puella contrahit. Alter vero ex filiis ejusdem Pauli legit alteri puella se esse primogenitum, & secundus. Quid?*

Resp. validum esse matrimonium in 1. casu, invalidum in 2. Tancr. cit. n. 19. quia in 1. cum non erretur in filiis, sed in ratione unigeniti, non erretur in personâ, sed in qualitate. In 2. qualitas primogeniti designat personam individuum ad illam statam.

II CONDITIO

4016 **S**ilicet servilis unius persone
 ignorata ab altero libero, dirimit
 matrimonium, ex cap. si quis liber. Sive ig-
 norata sit antec. sive concomitans, sive in-
 mobilis, sive vincibilis, ut in num. 3998.
 Nominatim *servus*, non veniant famuli, qui
 ob mercedem inferviunt. Nec Coloni-
 ensium, vel ascitii, sunt proprie servi, sed
 qui in bello capta, licet aliis vendita,
 vel servi, quos potest dominus vendere,
 sunt vere servi. Christiani autem à Christi-
 ano bello iusti capti, ex præscripta consue-
 tudine non sunt servi, sed solum deventur,
 ut in *provisione de guerra*.
 4017 Validum est matrimonium liberi cū
 libera, cum ea scilicet, quæ modò est libe-
 ra, sed ante fuit serva; quia non servitus præ-
 teritis ignorata dirimit.
 4018 **S**ervus ignorans suam servitutem, si
 libere contrahat cum libero pariter igno-
 rante, invalidè contrahit; quia ex iure ser-
 vitus ignorata à libero matrimonii
 dirimit; unde bona fides solum eam ex-
 ceptat.
 4019 **S**ervus, qui scit suam servitutem,
 licet tamen eam esse impedimentum diri-
 mit, proinde illam ignoranti, cum eo con-
 trahens libero illam ignoranti, cum eo con-
 trahit, invalidè contrahit.
 Ratio est, quia licet ignorantia culpæ,
 non excuset à culpa, aut pena, igno-
 rantia formæ non excusat ab invaliditate
 illius, si forma deficiat; quoniam forma est
 essentialis. Impedimentum autem di-
 rimit non est pena, sed se tenet ex parte
 contractus; cum enim matrimonium
 contractus civilis, potest Legislator; &
 Imperator Ecclesie pro bono regimine Reipu-

blice Christianæ aliquid addere, aut præscri-
 bere, quod se teneat ex parte formæ contra-
 ctus, ita ut ejus defectus irritum reddat con-
 tractum; uti pariter potest Princeps quo ad
 alios contractus civiles in suo Regno: hinc
 ignorantia impedimenti dirimentis non ex-
 cusat ab invaliditate contractus matrimonii,
 quia impedimentum dirimens non est pena
 sed defectus solemnitatis, seu conditionis ir-
 ritantis se tenentis ex parte formæ contra-
 ctus.
 4020 **S**ervus, vel serva, cum libera, vel
 libero valide contrahunt nolente domino.
 Secus in *q. dist. 36. q. 1. litt. E.* quia servus ha-
 beret aliquam partem in corpore suo; non enim pri-
 vavit se quacumque libertate, & ad quos-
 cumque altus & pro quanto corpus ejus est su-
 um, potest commutare cum alio, quia si alius,
 sive servus, sive liber, velit esse contentus illa
 modica potestate, sive ad modicum usum, quem
 sui eum posse dicit, bene potest sibi ipsi pro judi-
 care, & tenet commutatio. Et infra *litt. F.* & si
 sine contrahunt, ita tenentur postea reddere
 debitum, pro quanto scilicet ille altus non im-
 pediant a servitus consuetis.
 4021 Peccant tamen mortaliter, si licen-
 tiam non petant, nisi alias probabiliter ti-
 meant, quod impedirentur. Quod si licen-
 tiam non obtineant, tunc possunt valide, &
 licite contrahere; quia dominus non potest
 sine mortali matrimonio servis, nec ejus rati-
 onabilem, & moderatum usum prohibe-
 re.
 4022 **S**ervus conjugatus, iustus simul ab
 uxore ad reddendum debitum, & à domino
 ad aliquod negotium petendum; si nuplit
 de consensu domini, tenetur potius satisfacere
 uxori, reddendo debitum; si verò nuplit in-
 vito domino, tenetur potius satisfacere do-
 mino. *Diana par. 7. tr. 7. ref. 38.* Ratio pro ut-
 roq; casu habetur ex Scoto *cu. litt. E. & F. Pro-*
 pium

primo, quia dominus, dum consensit, cessit
juri suo utendi seruo in simili casu. pro secun-
do, quia serui per actus proprios sine volunta-
te dominorum non potuerunt se facere liberi-
ores, nec se à jure dominorum suorum magis
eximere, quam prius.

4023 Eadem ratione peccat mortaliter
dominus, si vendat, aut mittat seruum in par-
tes remotas, quò non potest uxor eum se-
qui, si matrimonium sit factum de voluntate
domini. Non peccat autem, si seruus con-
traxit sine consensu domini, & domino ur-
geat gravis necessitas mittendi, aut venden-
di seruum ad partes remotas, solum, si nulla
urgeat necessitas, peccat mortaliter, non
contra iustitiam, sed charitatem, quæ tamen
non obligat cum notabili detrimento.

4024 Serua, si contrahat cum libero igno-
rante, opera domini, aut saltem sciente, &
tacente domino, sit libera ex jure in poenam
delicti, & favorem matrimonii; unde matri-
monium est validum. Item serua sit libera, si
ducatur in uxorem à domino, & è converso
de seruo. Insuper, si vir solutus, & nullo alio
impedimento ligatus: qui videlicet non sit in
sacris, habuit ancillam in concubinam usque
ad mortem: tunc si nihil de ancilla, & filiis
ex ipsa habitis dixit, manent liberi ex jure.
ad quod requiruntur duo, nempe quòd tur-
pis usus ancillæ non fuerit ante mortem di-
missus; & quòd filii non sint nati ex concu-
bitu damnato, videlicet ex adulterio, aut sa-
cristelegio, sed ex soluto cum soluta, ita ut
dominus serua ducere potuisset in uxorem,
si voluisset.

4025 Seruus, qui contraxit cum serua ex er-
rore, putans esse liberam, validè contraxit.
Scotus in 4. dist. 36. q. 1. litt. F. nam error con-
ditionis peioris impedit contractum, quia impe-
dit commutante recipere tantum, pro quanto
intendit commutare; sed ignorantis melioris

conditionis, vel aequalis, non impedit
contractum rationem.

4026 Hac ratione, liber, qui contraxit
cum libera ex errore, putans eam esse ser-
vam, validè contraxit. Scotus etiam, quia
invenit eam deterioris conditionis,

4027 Coniuges, qui validè contraxerunt
ob servitutem, ignoratam à libero, in
servitute, si velint in matrimonio perse-
vere, possunt illud ratificare per novum con-
sensus; alioquin debent tam à penam
quam à reddendo debito abstinere, quia
aliàs omnis copula erit fornicatio: v. n.
4249.

De hac materia tuse agunt Dianus in
Tancred. tom. 2. lib. 7. a disp. 19. ad 24.
det. 9. disp. 13.

3. VOTUM

3028 Solemne castitatis, emittitur
Religione approbata, aut approbatione
Ordinis sacri, dirimit matrimonium.
Similiter votum simplex castitatis
Societatis, quod emitti solet claustrorum
dirimit, ex motu proprio Greg. XIII. in
fr. de Ordine sacro à num. 4064.

4. COGNATIO

4019 Est triplex, naturalis, spiritualis
& legalis.

COGNATIO LEGALIS

4020 Est propinquitas perfectæ
perfectæ adoptione personarum.
Adoptio est personæ extraneæ in filium
in filiam, legitima assumptio. Quæ
bet auctoritate publica, seu magisteriali.

4021 Eius sunt tres species, quarum
sum adoptantem, & adoptatum, &
solos filios carnales descendentes

quorum gradum, qui tamen non reperiuntur emancipati, sed sub potestate ipsius adoptantis, quando fit adoptio. 2. In linea collaterali inter ipsum adoptatum, & solos filios naturales adoptantis, qui pariter sunt in potestate adoptantis tempore adoptionis, & non ultra. 3. Inter adoptatum, & uxorem adoptantis, atque inter adoptantem, & uxorem adoptantis. Unde secunda, & tertia species non extenduntur ultra primum gradum. Hinc inter adoptantem, & parentes adoptati, similiter inter fratres adoptivos inter se, aut eorum uxores, nullum est impedimentum; quoniam nullum parit illud ponit.

COGNATIO SPIRITUALIS

Est propinquitas inter aliquas personas ex regeneratione spirituali procedens, videlicet ex Baptismo, vel Confirmatione, non ex aliis sacramentis. Hec cognatio, ex Trid. sess. 34. c. 2. 1. contrahitur a baptizato, vel confirmato, cum baptizante, vel confirmante. 2. A baptizato, vel confirmato, cum patrino, vel matrina, & hae duae cognationes dicuntur. *Paternitas, & filiatro spiritualis.* 3. A patrino, vel matrina cum patre, & matre baptizati, vel confirmati. 4. A patre, & matre baptizati, vel confirmati, cum baptizante, vel confirmante, & hae duae cognationes dicuntur *compaternitas, & comaternitas.* Inter hos tantum contrahitur, & non ultra. Omnino vide *de n. 3028. ad 3033.*

COGNATIO NATURALIS

Seu carnalis, quae consanguinitas dicitur, est vinculum personarum, quae ab eodem stipite per carnalem propagationem descendunt. 4034 *Stipes*, est persona illa, à qua aliae personae, de quarum cognitione tractatur, descendunt.

Pozel, Exam. Ecclesiast. Tom. 1.

4035 *Linea*, est ordinata hujusmodi personarum series. Est duplex. Recta, est earum personarum, quarum una est ab alia, sive ascendendo, sive descendendo. Et *Transversalis*, seu *Collateralis*, quae est earum personarum, quae descendunt ab eodem stipite, sed una non descendit ab alia, ut fratres, consobrini, &c.

4036 *Transversalis*, est duplex: *Equalis* personarum, quae aequaliter distant à stipite, ut fratros, sorores, &c. & *Inaqualis*, personarum, quae inaequaliter distant à stipite, ut frater, & filius sororis, &c. *Gradus* denique est ipsa distantia, quae inter personas, de quibus agitur, intercedit. His praemissis

IN LINEA RECTA

4037 *Sive* ascendentium, sive descendentium, tot sunt gradus, quot sunt personae seu quot sunt factae generationes, dempto stipite. Sit

SCHEMA LINEAE RECTAE.

4. Joannes abavus.

1

3. Jacobus proavus.

1

2. Andreas avus.

1

1. Paulus pater.

1

PETRUS STIPES

1

1. Paulus filius.

1

2. Andreas nepos.

1

3. Jacobus pronepos.

1

4. Joannes abnepos.

Kkkk

Ubi

Ubi *Paulus*, est in 1. gradu conjunctus cum *Petro*, quia dempto ipso stipite, qui est *Petrus*, una persona remanet: *Andreas* in 2. quia *Petro* dempto, duæ personæ remanent, & sic de reliquis.

IN LINEA TRANSVERSALI IN
DISTANTIA ÆQUALI

4038 **T**ot gradibus una persona distat ab alia, quot gradibus illa una distat à communi stipite, dempto stipite: sit

SCHEMA LINEÆ TRANS-
VERSALIS.

PETRUS STIPES.

<i>Paulus. Frater, & soror 1. gr. Rosa</i>		
<i>Andreas. Consobrini primi 2. gr. Anna</i>		
<i>Jacobus. Consobrini 2. 3. gr. Nimpha</i>		
<i>Joannes. Consobrini 3. 4. gr. Agatha</i>		
<i>Thomas. In nullo gradu. Ursula</i>		

Hinc *Paulus* est conjunctus in 1. gradu cum *Rosa*, quia uno gradu distat à *Petro* patre.

IN LINEA TRANSVERSALI IN
DISTANTIA IN ÆQUALI

4039 **T**ot gradibus una persona distat ab alia, quot gradibus persona illa, quæ est à stipite remotior, distat ab eodem stipite, dempto ipso stipite. Unde in præfato schemate lineæ transversalis *Paulus* in 2. gradu distat ab *Anna*, quia *Anna*, quæ est remotior à *Petro* stipite, duobus gradibus di-

stat ab ipso stipite, dempto eodem stipite, descendendo, idem *Paulus* in 3. gradu distat à *Nimpha*, & in 4. ab *Agatha*.

4040 In linea autem transversali in distantia inæquali, quamvis sola distantia remanens gradum consanguinitatis constituat, in consanguineos contrahendis ex distantiis Summorum Pontificum, maxime de considerari solet, & inde in memorabilibus explicari, etiam gradus proximiorum.

4041 Sic in eodem schemate lineæ transversalis *Paulus* dicitur primo gradu conjunctus cum *Anna*. Primo in secundo cum *Nimpha*. Primo in quarto cum *Agatha*. Denique primo gradu in quinto cum *Ursula*, & sic in nullo; quia extra quartum gradum nulla datur cognatio. Unde quanto remotior est extra quartum, nec gradus proximior est exprimendus, nec dispositio necessaria, quia nulla habetur cognatio.

Similiter *Andreas* est secundo gradu tertio conjunctus cum *Nimpha*. Secundo in quarto cum *Agatha*. Secundo in quinto cum *Ursula*, & sic in nullo. *Jacobus* est tertio in quarto conjunctus cum *Agatha*. Tertio in quinto cum *Ursula*, & sic in nullo. *Joannes* est quarto in quinto conjunctus cum *Ursula*, & sic in nullo. Demum *Thomas* in nullo est conjunctus cum filia *Ursula*. Quæ exceptæ & dictæ sunt de latere sinistro ad dextram, virtus ad feminas, pariter intelliguntur de latere dextro ad sinistram, & de feminis in ordine ad viros.

4042 Omnis igitur consanguinitas, sive lineæ transversalis, sive rectæ, extenditur ultra quartum gradum, licet solum primam gradum lineæ rectæ nunciatæ matrimonium dicimere, cæteris lineæ rectæ, & omnes lineæ transversalis solum Ecclesiastico dicimere, docentur.

CASUS.

Petrus filius Annae habuit rem cum Catharina, ex qua genuit Franciscam, & Paulus filius illius Catharinae habuit rem cum Anna, ex qua genuit Joannem. An Joannes possit valide nubere cum Franciscam?

FIGURA.

444 Respondeo negativè, quia inter Joannem, & Franciscam reperitur cognatio primo gradu in secundo, orta tamen ex parte tantum matris alterius, nempe ex parte solius Catharinae, sed iterata ex parte patris alterius, nempe Joannes sit Patrus simul, & Neptus Franciscæ; & è converso Franciscam sit filia simul, & Neptis Joannis; Joannes quia est filius Pauli fratris ex utero Franciscæ, est Neptus Franciscæ, & Franciscam quia est filia Joannis; & è converso, quia Fran-

cisca est filia Petri fratris ex utero Joannis, est neptis Joannis, & Joannes patruus Franciscæ.

4045 Primo tamen in secundo, quia Joannes ratione filiationis est primo gradu conjunctus cum Anna, cum qua est etiam secundo gradu conjuncta Francisca, utpotè ejus Neptis, quatenus est filia ejus filii; Francisca enim est filia Petri, qui est filius Annæ, & frater Joannis. Ita patiter ex alia parte Francisca ratione filiationis est primo gradu conjuncta cum Catharina, cum qua est etiam secundo gradu conjunctus Joannes, utpotè ejus Neptus, quatenus est filius ejus filii; Joannes enim est filius Pauli, qui est filius Catharinae, & frater Franciscæ.

Et consequenter Francisca, & Joannes conjunguntur primo gradu in secundo cognationis naturalis, ac proinde non possunt inter se valide nubere.

5. CRIMEN

4046 Est quadriplex. 1. Homicidium alterius conjugis, extrinsecè ab utroque conventum, etiam sine adulterio, factum tamen ad finem nubendi.

2. Adulterium ab utroque cognitum, cum homicidio etiam non convento, facto tamen ab uno illorum ad finem nubendi, etiam altero ignato.

3. Adulterium conventum cum pacto futuri matrimonii.

4. Si supposito matrimonio saltem rato cum una, committat adulterium cum alia, & insuper contrahat matrimonium cum illa per verba de præsentibus. Dirimit etiam mortua propria uxore, ita ut soluto ligamine non possit illam ducere; unde hoc impedimentum est distinctum à ligamine.

4047 Impedimentum criminis est à jure impositum ad vitandum odium sacramenti.

Kkkk 2

& ho-

& homicidium conjugis, At si aliqua conditio ex præmissis deficiat, crimen non dirimit; quia sumus in odiosis.

QUÆRES I.

4048 Petrus conjugatus solitus rem habere cum Berta, una vice sic est eam allocutus: *Si moreretur mea uxor, te in uxorem ducerem*; Evenit deinde casus, ut illa decesserit. An possit cum illa nubere?

R Esp. posse Tanet. *to. 2. de matr. lib. 7. pag. 144. n. 7.* ratio mea est; quia non habetur impedimentum criminis; nam locutio illa non fuit promissio, sed velleitas, ac simplex ostensio animi, & expressio amoris; Canones autem loquuntur expressè de promissione; adeoq; cum sumus in odiosis, extendi non debent ad simplicis animi, & amoris ostensionem.

4049 Similiter non incurrit impedimentum, si dicat: *Si voluero, te dicam*; quia promissio non est, quæ ad propriam voluntatem refertur.

QUÆRES II.

4050 Petrus conjugatus promissit Bertæ se ipsam ducturum in uxorem mortua propria, & adulteravit; evenit casus, ut hac sit mortua, Petrus vero matrimonium contraxit non cum Bertæ sed cum alia, adhuc cum Bertæ adulterium sequens; deinde hac secunda uxor decessit. An Petrus possit matrimonium inire cum Bertæ?

R Esp. posse. Silvester *de matr. n. 8. vers. 5. §. 9. queritur.* Alarius *Canones conscient. crimen. § 2.* quia cum stante promissione Petrus mortua uxore, non Bertam, sed aliam duxit, promissio fuit retractata per actum facti, contra Bertæ; & revera humano modo loquendo Petrus dicitur infidelis, & fregisse promissum: Ex communi autem sententiâ, promissio non debet esse, nec explicitè, nec tacita revocata, sed durans.

6. CULTUS DISPARITAS.

4051 **S**eu Religionis, dirimit in matrimonium, & non baptizatum, & non Christianum, & Turcam; quia Baptismus est janua sacramentorum, Infidelitas superveniat post matrimonium, non dirimit licet possit esse causa divortii. Inter baptizatos autem, quorum alter est hæreticus, non dirimit, sed impedit, ex Concil. Cæcenensi *can. 14. §. cap. Decretum, de bapt. c. 6.* ubi matrimonia cum hæreticis promittuntur, & mulier privatur dote; unde per Concilium Catholica cum hæretica contrahens, peccat mortaliter ob periculum discordiæ, & subversionis sui, aut prolis. *Plures. de matr. r. 1. cap. dub. 3. num. 7. ait, in Germania, certe ex gravi causa, salvo tamen juramento, & semoto periculo, cum contrahens tum prolis; unde de us. initio confitetur ut Catholice educetur.*

4052 Si ex conjugibus infidelibus convertatur ad fidem, altero in sua infidelitate remanente, remanet matrimonium, & si jux infidelis velit cum fidele cohabitare, injuria Creatoris. Si vero conjux infidelis recedat physicè, videlicet, si non velit cohabitare, vel si recedat moraliter, videlicet, si velit habitare, sed non sine injuria Creatoris, quatenus coram conjuge infidelis, & fidem blasphematur, eam tentat divertere, vel prolem futuram infidelis vult, &c. tunc matrimonium, etiam si consummatum, dissolvitur quoad vult, ut conjux fidelis possit ad aliud matrimonium cum Christiano transire, ante contrahentiam ex lege Christi in privilegio promulgata per D. Paulum 1. ad Cor. *Quòd si infidelis discedit, discedat, ut servimus, hoc est ligamini conjugali.*

frater, aut soror in huiusmodi. Tambur. Quod qui timet, non possit minanti resistere aut vitare mala, quae timet. His deficientibus metus est levis, seu cadens in virum inconstantem.

QUAERES

4053 Turca Pavormi factus liber emit an-... 4054 Item eo ipso, quo uxor transit ad fi-... 4055 Si vir non velit cum ea habitare absq...

Quod qui timet, non possit minanti resistere aut vitare mala, quae timet. His deficientibus metus est levis, seu cadens in virum inconstantem.

4056 Nomine metus gravis venit metus reverentialis superioris, aut patri debitus, si est conjunctus cum rationabili timore, ne superior, aut pater rigidè, vel male tractet filium, aut filiam: v. à n. 1400.

4057 Ut metus gravis, seu cadens in virum constantem invalidet contractum matrimonii, tres requiruntur conditiones. 1. Quod sit incellus à causa extrinseca libera, nempe ab alio homine. 2. Quod sit incellus ad finem extorquendi contractum matrimonii, 3. Quod sit incellus injustè.

4058 Ex defectu prime. Validum est matrimonium. 1. Si concubinaris metu inferni, vel mortis in morbo, aut naufragio concubinam ducat. 2. Si quis à medico persuasus non diu se victurum, nisi ducta uxore, eam ducat. 3. Si in carcerem conjectus, spe evadendi, nubat cum filia licetoris, quia tunc non ab alio, sed à seipso impellitur ad eligendum matrimonium, tanquam medium sui boni animae, aut corporis.

4059 Ex defectu secunda. Validum est matrimonium. 1. Si quis ad mortem damnatus, ut evadat, nubat cum meretrice, aut alia juxta statutum illius Religionis. 2. Si Princeps obsessus offerat filiam in matrimonium obsidenti, ut obsidione liberetur. 3. Si raptor, aut deflorator virginis, metu mortis se offerat Judici, aut ejus consanguineis eum occidere volentibus, ad nubendum cum illa, & nubat; quia est metus ab intinseco proveniens.

4060 Ex defectu tertia. Validum est matrimonium. 1. Si Episcopus excommunicationem minetur alicui, ni ducat puellam, cum qua sponsalia contraxit. 2. Si Judex cogat illum

kkkk 3

7. VIS, ET METUS

Est duplex, cadens scilicet in virum constantem, & cadens in virum inconstantem. Metus cadens in virum constantem, seu metus gravis, quatuor conditiones requirit. 1. Quod malum, quod timeatur, sit grave, ut in num. 221. 2. Quod sit fundamentum, & non leviter timeatur. 3. Quod qui minatur, possit minas exequi. 4.

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

illam ad ducendam puellam, quam violavit,
3. Si quis deprehensus in crimine cum filia,
minis afficiatur, quod accusaretur, nisi eam
ducat. 4. Si puniendo ob homicidium probatum
promittatur impunitas, si ducat filiam,
aut uxorem occisi; quia contrahenti non fit
injuria, cum ipse dederit causam metus
juste incutienti. Imò ipse cogitur ad id,
quod facere tenebatur; ac proinde metus
potius videtur esse ab intrinseco, cum ipse
ejus dederit causam: *v. à num. 1800.*

Q U Æ R E S.

4061 *Puella nobilis propria cymba tempestatis causa eversa, metu mortis contraxit per verba de presenti cum alio nauta, ut in ejus cymba reciperetur, an valide?*

Resp. valide, Ardekin tom. 2. pag. 286. n. 9. quia metus fuit ab intrinseco incutus.

S O R D O

4062 **S**acer valide sumptus dirimit matrimonium post ipsum contractum, non solum ratione voti solemnisi castitatis Ordini sacro annexi, sed etiam ex lege Ecclesiastica, quæ inhabilem ad contrahendum reddit ipsum ordinatum in sacris, directè ratione Ordinis Sacri. Scotus in 4. dist. 27. q. un. lit. B. quia talis deputatur ministerio sacro, quod requirit mundiciem mentis, & carnis; quod magis conformatur Concil. Trid. sess. 24. can. 7. Hinc Ordo sacer, est impedimentum distinctum à voto, plura videre potes apud Tancr. de matr. com. 2. tr. 7. disp. 25. ad 30. Tamb. tom. 2. lib. 7. cap. 3. §. 3.

4064 Utrumque solo jure Ecclesiastico dirimit. Nam votum solemnè non dirimit ex natura rei, quæ votum; alioquin votum simplex castitatis dirimeret; sed quæ solemnè; solemnitas autem est auctoritate Ecclesiæ in-

ducta. Bonifacius VIII *Leop. Unica de ma in 6.* & Gregor. XIII. in Bulla *Ascendente* cunct, *solemnitatem voti Ecclesiæ in se esse introductam.* Item votum simplex castitatis solum capit esse dirimens per Greg. XIII. *Ascendente Domino*, *accusatio non dirimebat.*

4065 Matrimonio autem inito, antequam consumetur, potest conjux Religionem ingredi, quia matrimonium ratum dissolvitur per professionem Religiosam.

4066 Matrimonio tamen jam consummato nec licitè, nec validè conjux sine expressa licentia alterius conjugis potest Religionem ingredi, & professio facta est nulla ut mortua uxore, non teneatur ad Religionem: Uxore autem vivente, tenetur illam regredi. Non potest tamen petere, nisi solum reddere debitum; quia emissio illius est solum debitorum, licet non obliget in vim prohibitionis solemnisi Religiosæ, ut potè quæ sit in judicium alterius conjugis, obligat in quantum potest, videlicet in vim simplicis voti castitatis; ac proinde est impeditus in petendo debiti, in quo non præjudicat conjugis, etiam ipsa post matrimonium potestatem voveri, & non petere debitum, si ea mortua, tenetur castitatem servare. *Quidam 3. Placet 12. de conversione impugnantur.*

4067 Quod si uterque conjux in Religionem profiteatur sine mutua licentia, validè utriusque professio, quia tunc per se non est cententur sibi mutuam licentiam de Pirhing *viz. cit.*

4068 De alterius autem conjugis licentia & expressa licentia, licitum est per se Religionem ingredi, & professio est nulla. *Dixi per se*; quia per accidens potest esse licita, ut si habeat filios, quæo indiget si sit gravatus debitis, &c.

4069 Et quia tunc matrimonium non diffinitur quo ad vinculum, sed quo ad usum, si professus uxorem etiam professam concubinet, non peccaret contra iustitiam, sed contra votum.

4070 Non potest tamen unus conjugum Religionem ingredi, nisi alter etiam Religionem ingrediatur, cap. Cum sis, cap. Uxoratus, et reversi conjugat.

4071 Quod si alter velit in saeculo remanere, tres requiruntur conditiones. 1. Ut non sit superstes sit senex, videlicet sexaginta annorum, si vit; quinquaginta, si mulier. In quo datur arbitrium Episcopo, ut considerata conjugum complexione, valetudine, robore, &c. possit in casibus particulis de senectute debita judicare. 2. Ut non sit suspectus de incontinentia. 3. Ut non sit votum castitatis, quod est votum simplex, nisi super ex consuetudine est necessarium, & licentia Episcopi.

4072 Quod si conjux, qui licentiam decessit, sit juvenis, & nolit Religionem ingredi, quatuor annis Novitatus egrediatur, sit senex, & nolit votum continentiae tenere, & alter conjux reperitur professus, professio est valida, & relictus in saeculo, si nolit, & ad sit periculum incontinentiae, tunc Episcopus jubere debet marito, ut ad uxorem revertatur, cap. proprii, cap. ut. quiratione voti solemnis castitatis, sine dispensatione Papae, reddere non potest, & uxore mortua, aut votum castitatis emittente, tenetur ad Religionem reverti.

4073 Si vero uxor relicta in saeculo castitatis reveret, non posset revocare conjugum professum, quia ratione voti castitatis

ne uter posset petere debitum. Tamb. tom. 2. lib. 8. cap. 4. §. 1. v. n. 4292.

DECLARATIO.

4074 **O**rdini sacro est annexum, non praecipuum (ut probabiliter tenent plures) sed votum solemne castitatis. Fagnanus in lib. 5. cap. Tua listera, tit. de Cler. per saltum promotis. Tamb. lib. 7. de Ord. cap. 3. §. 3. Gobat. tom. 1. ar. 8. casu. 20. Ratio est primo, quia in pluribus textibus obligatio castitatis Ordini sacro annexa vocatur votum.

4075 Secundo, quia Ordinatus in sacris, si castitatem violet per actum pure internum, puta per delectationem morosam, aut desiderium (ut omnes fatentur) sacrilegè peccat; quod non esset verum, si ad eam teneretur ex solo praecipuo Ecclesiae; quia Ecclesia non praecipit actus pure internos.

4076 Hoc autem votum dicitur simpliciter, quatenus qui ordinatur, liberè suscipit Ordinem sacrum, cui est annexum votum castitatis; quod votum soli professioni est annexum essentialiter, ac ex sui natura, & est de ejus substantia, cap. Cum ad Monasterium, de statu Monach. Ordini autem sacro est annexum solum extrinsecè ex praecipuo Ecclesiae, cap. Cum olim, de Cler. conjug. cap. A multis, de atate, & qualitate ordinandi. Ratio verò impediendi dirimentis est annexa Ordini sacro pariter ex constitutione Ecclesiastica, non ex natura rei. Scotus cit. & innuit Trident. sess. 24. can. 9. Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitate solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contrariumque validum esse non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, &c. anathema sit.

EX DICTIS RESOLVES.

4077 Primum, quum etate debita scienter suscipit Ordinem sacrum cum expressa intentione nolendi se obligare voto castitatis, non ligatur voto; quia votum debet esse voluntarium; peccat tamen tam in Ordine susceptione, quam pro sequenti tempore contra preceptum Ecclesie obligans eum, qui liberè Ordinem sacrum suscipit, ad suscipiendam obligationem voti, & oneris Ordini annexi. At si nubat, invalidè nubit; quia Ordo sacer dirimit, & irritatio non dependet à voluntate propria, ut in voto, sed à lege Ecclesie.

4078 Si quando suscipit, ignoravit votum, non ligatur voto; quia votum est promisso deliberata, nec peccavit ob ignorantiam, sed si nubat, invalidè nubit; quia Ordo sacer dirimit, & iste, se velintu Ordine, debet voto se obligare. Quod si nolit, dispensationem petat ob ignorantiam; quæ tamen difficulter præsumitur, cum hodie vulgatum sit, Ordini sacro esse annexum votum, & preceptum Divini Officii.

4079 Secundò, adultus suscipiens Ordinem sacrum, non habens intentionem suscipiendi, invalidè susciperet ex defectu intentionis; unde posset nubere, & non teneretur ad castitatem, ac ad divinum Officium; adeoque fornicando non peccaret contra votum, sed sacrilege susciperet, nisi sic susciperet per violentiam, & coactionem. Ita res se haberet quoad forum internum; quoad forum verò externum secundum externa procederetur.

4080 Tertio, qui per vim, & metum injustum, gravem cadentem in virum constantem, ab extrinseco ab alio homine inculsum, Ordini sacro suscipit, non tamen dis-

sentens, nec reclamans, validè suscipit Ordinem, & inde non potest nubere, nisi dispensationem; sed non ligatur voto, nec precepto divini Officii; quia ad suscipiendum validè suscipiendum sufficit voluntas simpliciter, quod stat cum metu gravati, tum verò, & obligationem Officii dirimitur major libertas, nempe libertas electione, & plena, ut dictum est de votibus in n. 2360.

4081 Dices: qui ex metu invalidè suscipit professionem solomnem, probam non potest validè, & licitè nubere; igitur.

Resp. disparitatem esse, quia qui suscipit, invalidè proficitur ex lege Ecclesie, ut. qui Clerici vel Monachi, ut de vi metu sue causa sunt, requirunt ad suscipiendam professionem consentium planè. Qui verò sic Ordinem suscipit, validè suscipit, cum sufficiat consensus simpliciter, adeoque subditur irritationi matrimonii nisi sacro annexæ. Pirhing. tit. 11. §. 2.

4082 Hic autem, si post metum usu Ordinis permanere, teneatur ad castitatem & horas similiter: si metu coactum mel ordine usus est, non potest à voto voto resilire; quia usus Ordinis est factus Ordinis.

4083 Quarto, infans, si ordinatur, non est, validè, etsi illicitè ordinatur. Si verò autem dissentiens, nec validè ordinatur, cum aliud sit non consentire, & aliud non dissentire; aut Pirhing.

4084 De tali infante specialiter de Ecclesia, ut postquam ad annos ad votum tatis sufficientes (de quibus modo) perterritus detur ei optio, ut si velit usui Ordinis suscipere, sed teneatur voto; quia per talem votum implicite votum castitatis committitur, possit nubere, sed ordine non. Tambur. de ordine cap. 3. §. 3.

QUERES L

4093 Qui post annos discretionis sed ante annos pubertatis, nempe ante annos quatuordecim, suscepit Ordinem sacrum, sciens annexum votum castitatis. An teneatur ad castitatem?

4094 Secunda pars probatur a Fagnano: Quia ante annos quatuordecim non potest quis, etiam si velit, se expresse adstringere ad votum continentiae, cap. 1. 20. q. 1. Ergo multo minus potest tacite per susceptionem Ordinis Sacri. Ita innoc. & Canoniste. Cujus rei ratio est, quia de voti essentia est, quod sit promissio deliberata, hoc est facta cum plena advertentia & cognitione materiae voti; quae perfecta cognitio materiae castitatis regulariter non habetur ante annos pubertatis; quia ante annos pubertatis vir non habet potentiam coeundi, nec inde potest matrimonium contrahere; adeoque ante annos pubertatis potest se ligare aliis votis, sed non potest regulariter se ligare voto continentiae, licet annos discretionis teneat, nisi malitia suppleat aetatem, ut plenam cognitionem materiae voti castitatis habeat; quia nemo potest renunciare ei, quod ignorat. Abbas apud Fagnanum cit. & per hoc soluta manet ratio P. Tamb.

4095 Dico 1. eum teneri ad castitatem, si post suam anni decimum suscepit susceptionem Ordinis antea tacite nupte, si post finem anni decimi quartum, hoc est infra triduum reclamavit, et tacite tacuerit. Fagnanus cit. num. 42. & 73.

4096 Prima pars probatur solvendo rationem prime opinionis. Disparitas enim evidens. 1. Quia lex Trid. irritat professionem Religiosam ante annos sexdecim contractam; at non votum castitatis Ordini annexum. 2. Quia votum Ordini annexum solum est grave castitatis; at professio Religiosa plura, & majora gravamina secum habet nempe ultra Castitatem, Obedientiam, Paupertatem, Clausuram, & religionis aspectus; & ideo majorem deliberationem expostulat. Professio Religiosa, quam solum votum

castitatis; adeoque Tridentinum requirit pro valida professione, quod sint elapsi duo anni pubertatis; quod non currit pro solo voto castitatis.

4097 Ordinationem suam ratificare quis potest expresse per actum expressum voluntatis, etiam internum, quo eam approbet, volens suo tempore ea uti; vel tacite per usum Ordinis, aut ejus privilegii.

4098 Hinc, qui post annos discretionis, sed ante pubertatem suscepit Ordinem Sacrum, sciens, ei esse votum continentiae annexum post Ordinis susceptionem tacuit, & post annos quatuordecim infra triduum etiam tacuit, licet ordinationem suam non

ratificavit.

Poss. Enay, Ecclesiast. Tom. 1. LIII

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

ratificaverit, ligatur voto, nec potest nubere. Fagnanus *cit. num.* 74. non ex taciturnitate, sed ex perfe verantia consensus in ordinatione suscepta, qui licet non potuerit ligare ad castitatem in principio, ob ætatis defectum, ligat eo sublato per supervenientiam ætatis. Sicut votum Religionis, quod vir emittit vivente uxore, & ea contradicente, non ligat ea vivente, ligat verò uxoris impedimento sublato. Insuper ipsa non reclamatio, tempore quo poterat reclamare, censetur Ordinis suscepti ratificatio.

4095. E contra, si post Ordinem susceptum statim contradixit, & in contradictione perseveravit, post finem verò anni 14. Ordinationem nec approbavit, nec reprobavit, sed tacuit, non ligatur voto, & potest nubere. Fagnanus *cit. num.* 70. quia censetur in priori dissensu perdurasse; dissensus enim, sicut & consensus, non præsumitur mutatus, nisi probetur.

4096. Confirmatur ex *cap. Majores, §. fin. de Baptismo*, ubi dicitur: *Dormientes autem, & amentes, si priusquam amentes fuerint, aut dormirent, in contradictione persisterent, in eis intelligitur contradictiois propositum perdurare.* Et Glossa ibi in *cap. 1.* loquens de voto solemnium Religionis, ait: *Quia constat de protestatione voluntatis ab initio facta, adhuc præsumitur nolle.*

4097. Suadetur exemplo sponsalium, quæ ante usum rationis contracta sunt invalida ex defectu consensus, & per supervenientiam ætatis non convalescunt, nisi verbo, vel facto ratificentur, & non sufficit sola taciturnitas.

4098. Similiter matrimonium ante annos à Trid. requisitos metu contractum, sublato impedimento, non validatur sola taciturnitate, sed expresso consensu, vel copula affectu maritali habita.

QUÆRES II.

4099. *Infans ante usum rationis Ordinem sacrum, post septennium suscipit, nec dissentit, tacite, aut explicitè, tacuit, negativè se habendo; at, septem annis infra triduum reclamavit. An ligatur?*

4100. **R** Esp. non ligatur voto, *Episcopi, §. 2. Et probatur, quia* eo distinguendo tempora. Primum, quia suscepit Ordinem: Et tunc non potest ligari, ob defectum usus rationis. Secundum, post septennium: Et neque ob defectum liberationis: *v. n. 4054.* Tertium, post finem anni 14. Et tunc non se ligavit; quia contradixit, & ita nullo tempore ligavit.

4101. Non obstat character inordinatus, quia votum est Ordini annexum, et constitutione Ecclesie, ut in *nu. 4064. §. 4. 4. 4.* Ecclesia non potest invitum ad votum nentis obligare, *cap. integritas, §. 2. q. 1. De his, Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore desiderium non persuserit concessam ab Episcopo deponere non possumus.*

4102. Difficultas major est: *An si post etiam post finem anni 14. tacuit, negativè se habendo?*

Ectem hunc non ligatur voto, *docet Fagnanus cit. nu. 55. Quoniam ex sola taciturnitate (ait ille) in materia tam gravis, & judiciali non inducitur obligatio, L. non in princ. §. 1. Filius familias, §. 1. de procurat.*

4103. Nec obstat (subdit) iura tractatum, *cap. Diaconus 27. dist. 1. cap. 1. 2. q. 7.* quæ probant, taciturnitatem pro consensu; quia procedunt, quando taciturnitate concurrat actus positivus

Diaco-
natus
contra-
here, nec posse in castita-
te permanere; postea ordinem Diaconatus
accipit, & quavis in ordinatione tacuerit,
matrimonium postea contrahere non po-
test, quia facta ipso à protestatione recep-
tione habuerunt.

Atque ita præter taciturnitatem ibi inter-
dictus actus positivus susceptionis Ordinis Sa-
cerdotii, cui votum continentia: est annexum; qui
non potest recipere alterum connexorum,
nisi ad alterum connexorum se obliga-
verit. Abbas in cap. Cum in cunctis, &c. Ita
leguntur.

4104. Uterius suadet exemplo: Si quis
accipiat, & legat epistolam, in qua conti-
nentur eum debere centum, & non contra-
hat, censetur debitum confiteri; quia cum
taciturnitate concurrat actus positivus recep-
tionis, & lectionis litterarum ejus debitum
confiteri videtur.

4105. Quando igitur actus positivus non
intercedit, taciturnitas solum in favorabi-
lium habetur pro consensu, ex Reg. 6. Qui
tacet, minime in præjudicialibus. Bald. consi-
derat, quia sicut in favorabilibus facillime quis
consentit, ita in præjudicialibus facillime dis-
sentit.

A M E N S

4106. Valide, & si illicite, pariter ordina-
tur, ut in tomo tertio, num. 18. &
respective juxta dicta discurrere.

9. L I G A M E N

4107. Est vinculum viri cum uxore post
contractum matrimonium legiti-
mum, sive consummatum, sive tantummodo ra-
tum. Durat quamdiu durat, ita ut non pos-
sit aliter quis aliam ducere, nisi sit morali-
ter certus de morte conjugis. Quod si po-

stet ille compareat, teneatur alia compari,
dimisso posteriori conjugis, cum quo bona
fide habitavit, ad priorem redire.

Ligamen dicitur jure divino, & naturali,
Trid. sess. 24. can. 2. Unde Sancti Patres, qui
plures habuerunt uxores, ex divina dispen-
satione habuerunt.

4108. Qui sine morali certitudine, &
sufficienti probatione de morte conjugis, ad
secundas nuptias transit, illicite, sed valide
contraxit; si revera, quando contraxit,
prior conjugis erat mortuus, ex cap. dominus,
de secundis nuptiis; quia revera tunc non erat
ligamen.

4109. Ad vitandum delictum Polygamia
sunt adhibende diligentia: pro libertate con-
trahere volentium; adeoque sunt præmit-
tenda denunciations, de quibus à num.
3969.

4110. Si alter ex sponsis sit extraneus,
non est admittendus, nisi suam libertatem
probet per attestaciones à proprio Episcopo,
vel Vicario Generali subscriptas, & sigilla-
tas. Sufficit autem assententia Parochi loci,
de licentia tamen Ordinarii. In Italia adest
instructio S. Congr. quæ in Cancellariis Epi-
scopalibus reperitur.

4111. Turca plures habens uxores, si con-
vertatur ad fidem, obligatur tenere primam,
& demittere reliquas; quia solum primum
matrimonium est validum; si prima velit
cum conjugis fidei habitare sine injuria Cre-
atoris, ut in n. 4052. Aliàs potest ad sui libi-
tum, prima dimissa, unam ex aliis tenere,
sed cum ea debet de novo contrahere, ob
invaliditatem matrimonii prioris.

4112. Si maritus mortuus resurgat, mu-
lier, etiam si sit libera, non tenetur ad illum
redire; imò non potest sine novo contractu;
quia ex Div. Paulo 1. ad Cor. 7. *Mulier alli-
gata est legi, quanto tempore vir ejus vivit*

L III 2.

Quod

Quod si dormierit vir eius, liberata est, cui vult nubat.

Plura de mortuo resuscitato resolvit Mendo in epist. in appendice, quæ tamen ex dictis propriis in locis patent.

10. HONESTAS

4113 **P**ublica honestas est propinquitas jure Ecclesiastico oriens ex sponsalibus, aut ex matrimonio rato, & describitur, quod sic publica decentia, & morum honestas, ut matrimonium impediatur inter personas sic factas propinquas. Ex sponsalibus validis dirimit inter sponsam, & consanguineos sponsæ, & de converso solum usque ad primum gradum. Trid. sess. 24. c. 3. Non oritur ex sponsalibus invalidis. Trid. cit. Ex matrimonio verò rato dirimit usque ad quartum gradum: v. num. 49: 9.

4114 Ex matrimoniorato, & non consummato, non oritur affinitas, sed publica honestas; nam affinitas oritur ex sola copula.

4115 Ex sponsalibus validis, si postea mutuo consensu sponfortum dissolvantur, adhuc remanet publica honestas; ratio est 1. Quia publica honestas ex Trident. oritur ex sponsalibus validè contractis, licet autem postea mutuo consensu dissolvantur, verum est, quod sponsalia fuerint validè contracta, 2. Quia si post sponsalia fuerint validè contracta, igno si post matrimonium ratum intra bimestre alter ex sponsis, aut conjugibus ingrediatur Religionem, & profiteatur, dissolvuntur sponsalia, & matrimonium; & tamen remanet publica honestas. 3. Nostram resolutionem firmat Decr. S. Congr. Conc. approbatum ab Alex. VII. & 6. Julii 1658.

4116 Ex sponsalibus conditionatis oritur publica honestas conditione adimpleta, non prius, quia tunc, & non prius sunt valida, Clericatus cap. 13: num. 76. Qui tria quæ sita resolvit, ut sequitur

4117 **Q**uæ. 1. An præfatum publicum, ne sitatis impedimentum contrahatur, monio rato, sed invalido? Resp. Causa distinctione, quæ a mente est valde manifesta. Vel invaliditas provenit ex defectu sensus, puta ob errorem in personam, per vim, & metum; & in hoc casu impedimentum publice honestatis non oritur: vel invaliditas provenit ex quocumque alio impedimento, vel defectu, in hoc casu oritur. Tamb. qui aliter dicit, gat d. lib. 8. de matr. tr. 1. de impedim. 3. num. 1. 2. C. 3. ubi advertitur, quod si matrimonium sit nullum ex defectu sensus, consensus ob non debitam aversionem, casu non oritur impedimentum publice honestatis ex matrimonio rato sed non ex sponsalibus; quia licet matrimonium non valeat, valent sponsalia; quod petit idem Tamb. d. lib. 8. tr. 3. de impedim. lib. 4. p. 2.

4118 **Q**uæ. 2. An ex matrimonio rato sub conditione de futuro, hoc impedimentum resultet? Resp. Non resultat, si conditio non compleatur; resultat, si completa. Tamb. d. lib. 8. tr. 1. cap. 3. num. 5.

4119 **Q**uæ. 3. An conditio contracta super matrimonio apposta, impedimentum resultans dirimat usque ad primum gradum, tanquam à solis sponsalibus proveniens, vel dirimat usque ad quartum, quæ à matrimonio proficiens? Resp. Est hinc inde opiniones Doctorum, magis probabilem reputari, quod dirimat solum usque ad primum gradum, ut beatur tanquam proveniens à sponsalibus, sed quia matrimonium contractum conditione de futuro, videtur habere sponfalium; nam conditio adimpleta adhuc opus est consensu ad proficiens

matrimonium. Tamb. det. §. 3. n. 6. & d. 1. §. 4. n. 11. ubi ait, utramq; opinio nem esse probabilem.

II. AFFINITAS.

410 **E**st propinquitas personarum orta ex carnali copula, sive licita, sive illicita. Affinitas orta ex copula licita, se extendit usque ad quartum gradum; copula vero illicita solum usque ad secundum.

411 **C**ontrahitur solum ab uno extremo copula cum consanguineis alterius ex copula minime à consanguineis utriusque consanguineis alterius, quia affinitas parit affinitatem. Unde Petrus, qui nupsit cum Berta, non potest, etiam cum Berta, valide nubere cum sorore Berte, si frater Petri potest valide nubere cum sorore Berte: hinc est, quod duo fratres valde possint duas sorores ducere.

412 **G**radus affinitatis desumuntur ex gradibus consanguinitatis: v. n. 413.

413 **A**ffinitas non oritur ex quacumque copula, sed solum ex copula consummata cum ratione feminis intra vas naturale mulie-

414 **Q**uod si viro seminante, mulier non seminat, hæc probabilis sit opinio, quod non oritur affinitas, Tamb. & Clericus c. 133. Probabile est, quod oriatur, juxta opinionem, quod mulier passive se habeat ad generationem; & quamvis probabilius sit, si se habeat active, quantum tamen ad impedimentum affinitatis, est in praxi tenenda opinio affirmativa, ad vitanda incommoda, quæ aliis sequi possent; quia viri status est constans, & apprensus, minime mulieris.

414 **C**opula consummata facta per vim, licet, quamvis non afferat patienti per-

nam non petendi debitum, cum pœna supponat culpam; parit tamen affinitatem, quia affinitas non est pœna, sed propinquitas, quæ semper infurgit ex copula consummata; sicut etiam infurgit, si copula fiat cum ignorantia juris.

QUÆRES I.

415 **P**etrus contraxit sponsalia cum Rosa, postea habuit rem cum Catharina matre Rosa. An possit nubere cum Rosa, cum qua sponsalia contraxit.

Resp. non posse; quia ob copulam habitam cum Catharina matre Rosa, orta est affinitas inter ipsum Petrum, & Rosam; quæ affinitas orta ex copula illicita se extendit usque ad secundum gradum, & sic se extendit inter ipsum Petrum, & Rosam, quæ est in primo gradu conjuncta cum Catharina ejus matre: Et impedimentum dirimens superveniens dirimit sponsalia, ex n. 3939.

416 **P**etes. 1. An saltem possit contrahere matrimonium cum ipsa Catharina matre Rosa.

Resp. neque posse; quia ex sponsalibus validis initis cum Rosa, orta est publica honestas inter Petrum, & Catharinam matrem Rosa, quæ est in primo gradu, & dirimit matrimonium.

417 **P**etes. 2. An dicitur Petrus possit matrimonium contrahere cum Margarita consobrina Rosa?

Resp. posse, si Margarita non sit in secundo gradu consanguinitatis conjuncta cum Catharina matre Rosa, qualis est, si sit consobrina secunda. Ratio est, quia ex una parte Margarita consobrina Rosa, non est in primo gradu conjuncta cum Rosa, & publica honestas ex sponsalibus non se extendit ultra primum gradum. Ex alia parte si ut supponimus non est in primo, aut secundo gradu conjuncta cum Catharina, sed in tertio, aut quarto, & affinitas ex copula illicita non se

extendit ultra secundum gradum; adeoque Petrus nullum habet impedimentum dirimens publicæ honestatis, aut affinitatis cum Margarita, atque inde potest cum ea matrimonium contrahere.

4128 Si verò Margarita sit consobrina prima Catharina, ac proinde in secundo gradu illi conjuncta, non potest Petrus cum Margarita contrahere; quia est illi affinis in secundo gradu, ob copulam illicitam habitam cum Catharina.

QUÆRES II.

4129 *An Infideles, qui cum affinitate, etiam in primo gradu linea recta orta ex copula conjugali matrimonium contraxerunt, separari debeant, si convertantur ad fidem; an verò matrimonium sit validum?*

Resp. est validum, quia affinitas, estò consurgat jure naturali ex copula licita, quatenus per eam vir, & mulier fiunt una caro, non dirimit tamen jure naturali, sed Ecclesiastico. Et universaliter matrimonia infidelium inita servatis conditionibus juris naturæ, & juris divini, non servatis solum conditionibus jure Ecclesiastico præscriptis, si ipsi infideles postea convertantur ad fidem, remanent valida; imò nulla solemnitate indigent; quia infideles non subjacent legibus Ecclesiæ: v. num. 3147.

QUÆRES III.

4130 *Duo Turca, qui invalide matrimonium contraxerunt, contra legem humanam à suo Principe infideli sub clausula irritante editam, Panormum ducti, & ad fidem converti, volentes renovare matrimonium recordantur, quod dum erant infideles, & in sua patria, vir cognoverit consanguineam suæ uxoris. An indigeant dispensatione super impedimento affinitatis?*

Resp. cum distinctione; vel vir habuerat rem cum consanguinea suæ uxoris, ver-

gr. cum ejus sorore, per copulam illicitam quatenus erat sua uxor, & quia mortuus duxit: Vel habuerat rem cum consanguinea per copulam illicitam:

Si primum, tenentur petere dispensationem; quia licet impedimentum affinitatis non sit, nisi ex jure Ecclesiastico, & consequenter non liget infideles, durante infidelitate; affinitas tamen jure naturali ex copula licita, quia per copulam illicitam conjugales fiunt una caro, ex qua attenditur consanguinitas quatenus non potest ro conjugæ, & è converso; unde alias Tenentur cum debeant revalidare matrimonium invalidum, in statu, quo sunt fideles, quatenus Ecclesiæ, sit, quod cum vel è reperiuntur affines, vel è reperiuntur impedim. momento tempore fidelitatis, & non momento novo superveniente, ex affinitate tamen tempore infidelitatis contracta.

Si secundum, non egent dispensatione quia non sunt affines; nam ex copula licita non oritur affinitas jure naturali; quatenus potius ex ea oriuntur odia, & inimicitiam quam amicitiam, & attenditur consanguinitas, sed jure Ecclesiastico; & copula illicita supponitur facta tempore infidelitatis, quo non erant subditi Ecclesiæ sequitur, quod adveniente fidei tempore, non reperiantur affines, ac proinde non impediti, ut dispensatione egent. Tom. 2. de matr. lib. 7. disp. 65. §. 6. Tom. 2. pag. 100. §. 2. num. 1.

QUÆRES IV.

Corum est, quòd si moriatur Fran-
 cisca Pauli, per se verè in Paulo affinitas
 non videtur. Francisca consanguineis natis
 moriatur Francisca, quia cap. Featernita-
 ti, q. 10. affinitas semel orta perpetuo
 manet. Ex hoc certo quaeritur: An si post
 mortem nascatur ex ejus sorore
 alius, sit ne affinis in secundo gradu Paulo, ut à
 non ipsam, & Paulum nequeat validum
 matrimonium contrahere.

Resp. affirmative, Tamb. tom. 2. lib. 8. tr. 1.
 c. 12. §. 1. n. 7. Ratio est, quia affinitas
 contrahitur juxta consanguinitatem, ita ut ex
 parte 4. dist. 41. q. un. lit. B. quoto gra-
 du consanguinitatis est quis conjunctus, vel
 ab uno ex extremis copulæ, toto gradu
 affinis est conjunctus, vel distat ab altero
 eorum copulæ, sed nata ex sorore Francis-
 cæ Franciscæ mortua, est verè consan-
 guinea in 2. gradu cum Francisca adhuc mor-
 tuæ, quæ est verè affinis in 2. gradu cum Pau-
 lo, ita ut alterum extremum copulæ; hinc
 affinitas non solum extenditur ad consangui-
 nitatis vivente uxore, sed etiam natos ea

II. IMPOTENTIA

Coeundi, seu perficiendi copulam,
 non impotentia generandi, ma-
 trimonium d. tinit. Scotus in 4. dist. 31. q. un.
 c. 7. Adiectum: Quia obligatio non est ab-
 soluta, sed sub conditione, si e-
 rit, ad q. tanter suscipiendum, &c. &
 matrimonium est bitantum, ut in re-
 sponsis, non autem ut in officio.

4133 Hic steriles, & senes validè contra-
 hant matrimonium, tammodo sint apti ad copulam; & tunc
 matrimonium est in remedium concupis-

centiæ, qui est finis secundarius, & minus
 principalis, ob quem etiam fuit institutum,
 juxta dictum Pauli: *Melius est nubere, quàm
 viri.*

4134 Matrimonium verò Eunuchorum,
 qui utroque teste carent, est nullum, non ob im-
 potentiam generandi, sed ob impotentiam
 coeundi; copula enim fieri debet per translu-
 sionem veri feminis, vero autem semine ca-
 rent Eunuchi, cum emittant humore quem-
 dam aquosum specie distinctum à semine.

4135 Hinc impotentia coeundi in tribus
 consistit, & in uno illorum dirimit. 1. Impo-
 tentia ad penetrandum vas. 2. Ad emitten-
 dum verum semen. 3. Si verum sit semen, sed
 adsit impotentia ad emittendum illud intra
 vas; unde non sufficit potentia ad emitten-
 dum extra vas, seu in ore valis.

4136 Impotentia, ut dirimat: Primò, debet
 esse antecedens matrimonium; non sufficit,
 si sit consequens matrimonium, etiam solum
 tatum, antequàm sit consummatum.

4137 Secundo, debet esse perpetua, ita ut
 nulla arte possit tolli. Si perpetuitas sit certa,
 ut si vir habeat virilicæ sicca, aut amputata;
 vel si mulier sit adeo arcta, ut nullo remedio,
 nec incisione possit fieri apta, potest matri-
 monium statim pronounciari nullum à JUDGE
 Ecclesiastico.

4138 In dubio perpetuitatis conceditur
 ab Ecclesia triennium ad experiendum bonæ
 fidei; quo elapso sine fructu, matrimonium
 declarari potest invalidum, & dissolvi: v. n.
 4315. & 4316.

4139 Tertiò, D. Thom. de sacr. matr. q. 52.
 art. 1. apud Gonet in manuali ro. 6. pag. 363.
 docet, quod impotentia ut dirimat debet esse
 ignorata, his verbis:

[In matrimonii contractu obligatur unus
 conjugum, alteri ad debitum reddendum;
 ideo si ille, qui se obligat, est impotens ad sol-
 vendum,

vendum, ignorantia hujus impotentiae in eo, cui sit obligatio, tollit contractum: Sicut autem per impotentiam coeundi efficitur aliquis impotens ad solvendum debitum, ut omnino non possit solvere, ita per servitutem, ut liberè debitum reddere non possit; & ideo sicut impotentia coeundi ignorata impedit matrimonium, non autem si sciatur, ita conditio servitutis matrimonium impedit.]

4140 Præmissa impotentia dirimit iure naturæ, sive sit ex parte viri, sive ex parte feminae, sive sit absoluta, sive sit respectiva respectu scilicet hujus viri, & huius feminae, taliter quòd dissoluto inter hos matrimonio, possint cum aliis matrimonium contrahere.

4141 Insuper dirimit, sive sit orta ab intrinseco, & vitio naturæ, sive ab extrinseco vitio artis, aut diabolici in casu malefici adhiberi debent remedia tam naturalia, quam spiritualia: quæ si non prosint, impotentia censetur perpetua, & matrimonium dissolvendum per Judicis sententiam, ex c. *Laudabilem, de frigidis, & maleficiatis*.

4142 Conjux arcta, si per incisionem possit fieri apta, non teneri pati incisionem; unde ejus impotentia censetur perpetua; tenent. Clericus c. 13. n. 95. Diana par. 11. r. 5. resolut. 11. & alii apud ipsos. Sed rectius Sanchez lib. 7. disp. 93. nu. 32. docet, quòd teneatur pati incisionem cum gravi dolore, sed non cum periculo vitæ, aut gravi morbi.

MATRIMONIUM IMPUBERIS

4143 **E**st Jure Canonico invalidum, nisi malitia suppleat ætatem ex c. *Attestationes* 10. Cod. de illis 9. tit. de desponsat. impuber.

Defectus autem ætatis matrimonium invalidat, minime ratione impotentiae, quia

hæc in impuberibus est temporaria, hæc defectu consensus, ob quem sicut in Canonico Trid. ad validam professionem religiosam exposcit tam in viris, quam in mulieribus ætatem annorum sexdecim exarummittit Jus Canonicum n. 4143, retinens validum matrimonium de præterito tempore in viro ætatem 14. annorum, & in femina annorum expletorum, nisi malitia suppleat ætatem.

4144 Malitia suppleans ætatem consistit in maturitate judicii sufficientis ad discernendum, & se obligandum in contractu nuptio, & indissolubili matrimonio, atque contentia ad copulam, de qua in n. 4143. Malitia autem malitia suppleans ætatem respicitur in iudicio, & arbitrio Ordinarii, qui potest ad copulam colligere potest, vel ex libito quatenus impubes cum alio copulatus habuit; vel ex corporis dispositione, aut impunitate ad annos pubertatis.

4145 Quæclusa malitia, matrimonium impuberum, seu verba de presenti inter impubes, supposito usu rationis, in Canonico habent vim sponsalium, quæ impubes, supposito usu rationis, non sunt apti ad contractum, verba valere debent quantum possunt; & quia ex Jure Canonico prohibentur valere, ut matrimonium presentis valere debent, ut sponsalia.

Unde matrimonium impuberis dissolvitur ex gravi causa, & cum licentia Episcopi.

4146 Quòd si postea compertum fuerit scopum errasse in danda licentia, licet probanda malitia ætatem suppleat, quatenus impubes repertus est inhabilis ad copulam, tunc ex Jure Canonico validum est matrimonium; nam Ecclesia supposito defectu licentia Episcopi iudicat inhabilitatem esse temporalem, ac proinde dissolvitur potestur complementum pubertatis.

13. PRÆSENTIA PAROCHI,
ET DUPLICIS TESTIS

4150 **S**i desit, ubi Trid. est receptum, matrimonium est nullum, etiam si qui contrahere debet, sit in articulo mortis. Matrimonium coram facie Ecclesie celebratum dicitur, quod celebratur coram parochio, & testibus.

4151 [Ubi Decretum Concilii non est publicatum, valere matrimonia contracta absque observantia formæ à Concilio præscriptæ] declaravit S. Congreg. Conc. 19. Januarii 1605. apud Tamb. *de matr. lib. 2. tr. 6. c. 2. §. 3. num. 10.*

4152 Ubi est publicatum, vel aliquo tempore in Parochia tanquam Decretum Concilii observatum, nullus tamen Parochus reperitur, sed Ecclesia Parochialis omnino vacet tam parochio, quam Episcopo, & Capitulo valentibus alium delegare; quod contingere potest causa persecutionis ab infidelibus illata; tunc [matrimonium valere absque præsentia Parochi, servatâ tamen in eo, in quo potest, formâ Concilii, id est adhibitis saltem duobus testibus] declaravit eadem S. Congreg. Conc. 19. Januarii 1605, apud Tamb. *cit.*

4153 Qui ne contrahant coram Parochio, transeunt ad loca hæreticorum, ubi non sunt Parochi, & ibi more loci sine Parochio contrahunt, valide contrahunt, si transferunt animo mutandi domicilium; invalide verò, si secus, sed animo revertendi. Ita Clericatus *cap. 13. num. 124.* cum Tamb. & de Lugo, ex Brevi Urb. VIII.

4154 Si loco, ubi non est publicatum Concilium, veniant ad locum, ubi est publicatum, invalide contrahunt sine Parochio, & testibus.

Si hoc elapso, adhuc reperiantur inhabiles, tunc expectari debet completissima pueritatis ætas, quæ in viris est annus 18, in feminis 14. Et si neque hoc tempore habiles reperiantur, tunc utique rationabilis dubitatio est, an inhabilitas sit perpetua, adedque attendenda est triennis experientia, ut in *n. 4148.* Tamb. *de matr. lib. 2. tr. 1. cap. 13. §. 2. num. 16.*

4147 Similita supplens ætatem sit certum, si impubes sine licentia Episcopi, & gratia contrahat matrimonium, peccat mortaliter, sed valide contrahit. Tamb. *cit.* valide tamen contrahit, si non sit certum, si supplens ætatem, ut in *n. 4144.*

HERMAPHRODITUS

SEXUM scilicet virilem simul habens, & femineum. 1. Si in utroque sit potens, valide contrahere non potest. 2. Si inequaliter participet, contrahere debet secundum sexum, qui prævalet. 3. Si equaliter utrumque participet, & legum utrumque sit æque potens, debet ipse eligere, & secum ad unum illud contrahere, quod electo, maxime eo matrimonio dicitur, peccabit mortaliter, si alio sexu utatur. Tamb. *tom. 2. pag. 103.*

4149 Quod si nupserit ut femina, & postea te in penis protum pat in virum, tunc non sit potens uti sexu femineo, matrimonium est, & fuit ab initio nullum, quia in quo contraxit, non erat perpetuus; non iam latebat sexus virilis. Pari ratione, si fuerit monialis professâ, professio est nulla, & est in Monasterio educenda; non tenetur tamen ingredi Religionem virorum; quæ ipsius intentio non fuit, nisi ingredi Monasterium Monialium, & ibi proficere. Port. *lib. Reg. ver. Professio in sine.*

4155 Si unus ex sponſis ſit de loco, ubi eſt publicatum Conc. alius de loco, ubi non eſt publicatum, habenda eſt ratio loci, ubi matrimonium per verba de præſenti contrahitur. Clericatus, & Tamb. *cit.*

4156 Greci Eccleſiæ Romanæ uniti, maximè inter Latinos habitantes, tenentur ſervare formam Tridentini.

4157 Sufficit Parochus viri, aut uxoris, ſi contrahentes habitent in diverſis Parochiis, etiam ſi præſens contradicat, dummodo intelligat. Tamb. *com. 1. cit. pag. 157.* quia Trid. *c. 1. ſeſſ. 24. de reſor. Parochi, & duorum teſtium præſentiam expoſcit:*

4158 Hinc Fagnanus in 1. lib. Decr. cap. Quomam de conſtit. n. 25. pag. mihi 133. referre Declarationem Conc. ut ſequitur:

[S. Congregatio declaravit, validum eſſe matrimonium contractum coram Parocho, etiam invito, & per vim adhibito, quamquam nihil eorum, quæ agebantur, vidit, & intellexit, ſi affectavit non intelligere; ut in Parocho, qui ſibi aures obturaverat; etiam ſi ex alia causa vocatus, adhibitus tamen ad illum actum; item coram Parocho tam viri, quam mulieris, etiam in aliena Parochia; imò & ſi Episcopus illi matrimonium interdixerit item coram Parocho etiam minoribus tantum Ordinibus initiato.]

4159 Non ſufficit igitur pura præſentia Parochi phyſica, & materialis, qualis eſſet Parochi amentis, dormientis, ebrii, infantis, verè, & non ex affectatione distracti, ſeu verè non advententis, quid à contrahentibus agatur, ſed requiritur præſentia moralis, & humana, quamvis coacta, involuntaria, aut caſualis.

4160 Sic pariter de teſtibus. Unde invalidum eſt matrimonium, ſi contrahentes ſint velo cooperti, ita ut non cognoscantur certò à teſtibus, item ſi teſtes non intelligant idio-

ma ſponſorum, quamvis per interro-
moneantur de contractu matrimonii
ex actibus externis ſponſorum certò
pian, eos matrimonium contrahere
Clericatus, qui ritè ex Pontio ad
eſſe periculofum, quia alter ex ſponſis
tudine affectus poſſet dicere, ſe tunc
ba de futuro minimè de præſenti con-

4161 Inſuper validum eſt matrimonium
cui Parochus, vel alius Sacerdos de
centia aſſiſtit contra prohibitionem
ſub nullitate matrimonii factam; quia
copus poſſet Parochum inobediens
vire, minimè verò matrimonium ex
aſſiſtentia irritare, contra Decr. Trid.
clar. Sac. Congr. de n. 4158. Nec potest
vum impedimentum dirimens edere.

4162 Parochus poſſet alteri delegare
matrimonio aſſiſtat, ſed non niſi Sacerdos
ex Trid. *cit.* Et hic validè aſſiſtit, ſi
per vim, metum, aut dolum licentiam
nuerit.

4163 Hic Sacerdos delegatur potest
ri Sacerdoti ſubdelegare, ut aſſiſtat
delegatus generaliter, puta ſi in conſtitu-
Parocho, tanquam Capellanus, ut licet
in adminiſtratione Sacramentorum, quæ
legatus ad univerſitatem cauſarum, po-
ſubdelegare; ſecus ſi ſit delegatus in
ciali. Clericatus *cit.* ex Fagnano in cap.
nobis num. 32. de clandeſt. deſponſa.
num. 3979

4164 Si Parochus interitum ſit moriturus
aut privatus beneficio, Sacerdos delegatus
invalidè aſſiſtit, ſi id ſciat; quia delegatus
ſpirat mortuo delegante. Validè, ſi ad hoc
ſciat; quia ei aſſiſtit bona fides, & tunc
loratus.

4165 Validè, & ſi illicitè, aſſiſtit
chus cenſuris innodatus, aut irregularis
validè verò, ſi ſit hæreticus. Ratio præ-

Clericatus est; quia tale jus assistendi est actus jurisdictionis, seu qualitas à Parochiali proveniens; adeoque per clericum non aufertur. Ratio secundi; quia beneficium vacant; adeoque non potest Parochus, S. Congr. apud Fagnanum in cap. Ad abolendum 38. de heres.

4166 Peccat mortaliter, aut venialiter, nisi opinionum varietatem; Parochus, si contra verba Ritualis: *Ego conjungo vos in matrimonium in nomine Patris, &c.* sed non volubat matrimonium, quia hæc verba continent de essentia; non habent enim rationem formæ, ut ex num. 3652. sed solum declarant matrimonium legitime contractum, ut sic sensus: *Ego declaro vos contraxisse legitimum matrimonium.*

4167 Lex quo infert Tamb. lib. 8. de matrimoniall. 6. cap. 2. §. 4. num. 5. quod si consentientes non interrogati, ex se satis exprimitur consensus, possit Parochus interrogatum circa consensum omittere; quia esset superfluum.

4168 Semper autem sub mortali tenetur Parochus in suo libro Parochiali matrimonia celebrata notare.

4169 Clericatus est. qui quatuor quæstiones necessarias ex Tamb. proponit, & resolvit sequitur.

QUÆRES I

4169 An nomine Parochi in hac materia tenet solus Parochus, id est Sacerdos investitus beneficio?

R. Ep. appellatione Parochi venire, ultra Sacerdotem in beneficio Curato deputatum, etiam Episcopum in tota Diocesi, ac ejus Vicarium Generalem, nec non Vicarium Capitalem Sede Episcopali vacante: item Cardinales in suo titulo; Lega-

„cum à Latere in Legationibus suæ Provincie; „ Archiepiscopum in visitatione Diocesium „ suorum suffraganeorum, vel ubi fuit ad eum „ à sententia Episcopi appellatum; Summum „ Pontificem in toto orbe. Sanchez de matr. „ disp. 7. nu. 10. Pontius lib. 5. cap. 10. & Tambur. ubi sup. cap. 2. §. 5. num. 1. ubi id extendit etiam ad Abbates habentes jurisdictionem quasi Episcopalem; si tamen sint in Abbatia instituti, non autem si tantum in commendam habeant, Diana par. 11. tr. 3. ref. 35.

QUÆRES II.

4170 Si Parochus dedisset licentiam alicui Sacerdoti, ut assisteret matrimonio, sed iste nesciret, datam esse sibi licentiam, & nihilominus assisteret, esset ne matrimonium validum?

R. Ep. distinguendo; vel ipse assistens i-lerat ad petendam licentiam, & ea obtenta, antequam sibi notificaretur, assisteret peccaret quidem exponendo se periculo nullitatis, at valide assisteret, quia concessio gratia incipit valere à puncto concessionis factæ oratori petenti, & acceptanti. At si nullo petente fuisset licentia data ultro per ipsum Parochum; matrimonium est nullum, quia cum à nullo dicta licentia sit acceptata, nullum parit effectum. Castropal. disp. 2. de spons. puell. 23. num. 6. Dian. par. 11. tr. 3. ref. 32. & est textus in cap. Si tibi absenti, de præbend. in 6. Tambur. disp. lib. 8. tract. 6. cap. 2. §. 5. num. 7.

QUÆRES III.

4171 Quomodo cognoscatur, an quis sit de Parochia, ad effectum contrahendi valide matrimonium coram proprio Parocho;

R. Ep. esse distinguenda quatuor genera habitantium. Primum est eorum qui

M m m m 2

» qui fixum habent domicilium per totum
 » annum in parochia. Secundum est illo-
 » rum, qui habitant pro majori parte anni
 » tantum, sicut Scholares Patavii, velligian-
 » tes Venetiis. Tertium illorum, qui per
 » paucos dies occasione solatii, aut recrea-
 » tionis. Quartum illorum, qui vagi sunt,
 » & nullibi morantur, ut sunt comici, & cir-
 » culatori. Modò, personæ primi, & se-
 » cundi generis, absque dubio contrahunt eo-
 » ram Parochi, in cujus Parochia morantur.
 » Secus est de illis tertii generis, quia non
 » dicuntur habere domicilium ibi, ubi ex te-
 » nere morantur. Personæ quarti generis
 » censentur de Parochia, ubi se firman-
 » quamvis citò discessuri. Barbof. in Collect.
 » DD. ad Conc. Trid. sess. 24. cap. 7. Tambur.
 » dist. cap. 2. §. 5. num. 10. & 12. ubi tamen
 » num. 13. advertit, non debere Parochum
 » matrimonii, vagorum assistere, nisi priùs
 » exhibeant licentiam Ordinarii, & atte-
 » stationem libertatis eorundem ad tradi-
 » ta per Conc. Trident. sess. 24. cap. 7. de refor.
 » matrim.

QUÆRES IV.

4172. Si sponsi sint diversarum Civitatum
 & faciant mandatum procura duobus amicis
 in alia Civitate commorantibus, ut eorum no-
 mine matrimonium contrahant: An Parochus
 Procuratorum fuerit verus Parochus, & pot-
 erit valde assistere matrimonio?

R Esp. hunc casum non inveniri apud
 Doctores discussum; ut notat Tam-
 bur. dist. lib. 8. ar. ult. §. cap. 2. §. 6. num. 23.
 ubi doctè equidem sic distinguit: vel unus
 » sponsus tantum est absens, & ejus loco
 » deputatur Procurator; & tunc matrimo-
 » nium poterit celebrari coram Parocho
 » sponsi presentis cum interventu Procura-
 » toris pro sponso absente, at si ambo

» sponsi absint, & uterque eorum fuerit
 » Procuratorem ad contrahendum, quod lo-
 » curatores stent in alia Civitate, & Parochus
 » illorum Procuratorum nequaquam poterit
 » valde assistere matrimonio per eorum
 » ratorio nomine contrahendo, quia non
 » illorum est Parochus sponforum, & non
 » esse erit, ut parochus sponforum debeat
 » facultatem Parochi Procuratorum ad
 » di prædicto matrimonio quod necesse est
 » que difficile, neque grave, quia debet
 » etiam ipsi sponsimittere attestations
 » libertatis. Ita Tamb. ubi supra dist. 10.

QUÆRES V

4173. Quid dicendum de Regularibus qui
 administrationem Sacramentorum?

R Esp. Regularis, qui sine Parochi licen-
 tia præsumunt Clericis, aut laicis
 mentum extremae Unditionis, vel Sacramen-
 ministrare, aut Matrimonia solemniter con-
 dicere, incurrere Excommunicationem
 pe reservatam; ex Clement. lib. 7. ca. 1.
 cap. 1. Excusat autem ignorantia tunc, qui
 censura est contra præsumentes: c. 1. de
 432. §. 3979.

Quid de Extrema Unditione, & Viatico
 quoad commensales, hospites, senes, &c.
 &c. Quidque in extrema necessitate in articulo
 mortis, &c. Vide const. 33. Pii V. admodum
 » scabilem 13. Febr. 1307. in Bullar. Gregor. XI.
 » Pauli III. licet debum 28. Octobris 1547.
 » Bullar. Paller. tom. 2. q. 187. ar. 2. n. 94.
 » qual. 404. & 405. Gabriel. à S. Vinc. de
 » p. 2. ar. 4. ref. 170. & Bord. ref. 2. de m. 21. q. 1.
 » Tert. const. Pauli III. & Leonis IX.

Postrelatos Pontifices, & Doctores
 » non prius videndos, videri poterit Matrimonium
 » Officiali curiæ tom. 2. pag. 207. Quoad Sa-
 » cramentum Pœnitentiæ fuse dictum est alibi.

DUO TESTES

Debent esse presentes, ut in 4159. & 4160. & unum intervenire oportet, dum actu consensus praestatur, ita ut sufficiat, si unus audiat consensum viri alter mulieris.

4175 Una sola qualitas est necessaria in testibus, nempe usus rationis, unde qualibet persona cujuslibet conditionis, aut status, vir, mulier, cognata, infamis excommunicata, infidelis, &c. & cujuslibet aetatis, dummodo usus rationis habeat, est testis habilis quoad matrimonium contrahendum; quia Trid. cir. 1. excipit pro teste.

4176 Testificandum autem super nullitate matrimonii non sufficiunt, sed requiruntur tres summi exceptione majores, c. 1. de Conjug. ratu.

14. RAPUS MULIERIS

4177 Distinguitur Matrimonium, ita ut Rapus non possit raptam ducere, quam non tenet in potestate raptoris; bene vero, quando fuerit à raptore separata, & polita in futuro, si tunc illa libere consentiat: sed non tunc raptor, & omnes illi, qui consensu, auxilium, & favorem praebuerunt, sunt ipse excommunicati, ex Trid. sess. 24. de Matrim. c. 6. Ad raptam autem requiruntur tria.

4177 Sufficit, 1. Si violentia inferatur ipsi mulieri in principio, licet postea copuletur. Non sufficit autem, si in principio raptus non fuerit. 2. Sufficit, quod sit raptus femina, quae nunc est attendendum, quo violentia inferatur, 2. Sufficit, quod sit raptus femina, quae nunc est attendendum, quo violentia inferatur, sive viri, raptus primi, quia Trid. c. 6. raptum effugiam, & impedimentum libera-

sis matrimonii, quod habetur, etiam si mulier inhoneste rapiatur. Ratio secunda, quia lex est poenalis, adeoque loquatur de viro raptore, non debet extendi ad mulierem rapticem, ita Fenechi.

CAPUT VI.

De dispensationibus.

4178 Dispensatio est juris alicujus relaxationis. Unde non potest fieri sine rationabili causa.

4179 Dispensatio data sine causa à superiore, est valida, sed illicita; data vero ab inferiori in lege superioris, est etiam invalida; ut pariter dictum est de voto. In utroque casu dispensantes peccare mortaliter, docent antiqui, venialiter moderni apud Dianam part. 3. r. 3. ref. 6. Clericatus c. 136. n. 1.

4180 Causae, ob quas solet Pontifex in impedimentis matrimonii dispensare, sunt praecipue septem.

Primo, angustia loci, ob quam non inveniat sibi parem, quam sint ibi pares.

4181 Secundo, paupertas seu incompetencia dotis, ob quam non possit extra cognatos inveniri conjugium.

Non obstante spe futurae successiois ab intestato, aut legati, si non habeat mulier parentes divites, qui teneantur, & cogi possunt ad eam dotandam. Si mulier sit deformis, & hac de causa cum ea dote non possit nubere extra cognatos, censetur pauper; sed id debet exprimi.

4182 Tertio, grave periculum litis, aut inimicitia.

4184 Quarto, etas feminae excedens: puta si annum 24. excedat, ne innaupta remaneat.

4183 Quinto, conservatio familiae illustri. Et in Ecclesia benemerata. Nobilitas est desumenda à patre, non tantum à matre.

4185 Sexto, *simor scandali, aut periculum infamie.*

4186 Septimo, *layca elemosyna.*

4187 Dispensatio, si in ea taceatur verum, aut exponatur falsum, dicitur subreptitia, seu obreptitia. Et est nulla, si taceatur verum, aut exponatur falsum circa causam finalem: non est nulla, si circa causam impulsivam. Causa finalis est illa, siue qua dispensatio non concederetur. Causa impulsiva est illa, sine qua concederetur dispensatio, sed non tam faciliter, aut prompte. Clericatus c. 137. n. 1. cum Tamb.

4188 Subreptitia est dispensatio, & inde nulla: Primum, si fuit expostum unum impedimentum pro alio, v. gr. gradus consanguinitatis pro gradu affinitatis, aut si sub dubio impedimentum certum.

4189 Secundo, si factus sit error in expressione Diacelsis. Clericatus *cit. num.* 21. cum Tamb. contra Dianam p. 8. tr. 3. ref. 64. & Mendo in *Epit. cit. n.* 13. qui opinionem affirmativam vocat certo probabilem.

4190 Valida tamen est, & potest ab Ordinario executioni mandari, 1. Si error fuit in nomine, aut cognomine; constat tamen de veritate corporum, seu personarum, 2. Si fuit in exponendo gradu proximior pro remotiori; secus, è contra: praxis tamen est in hoc secundo casu, ut litteræ remittantur Romam pro correctione. Clericatus, Tam. & Mendo *cit.*

4191 Si orator taceat repulsam antea super eadem supplicatione sibi datam, valet dispensatio. Clericatus c. 137. n. 2. cum Diana p. 8. tr. 3. ref. 54. Tamb. *cit.* & Sanchez.

4192 Et quamvis Tamb. *cit.* idem doceat, si data repulsâ à Superiore, fiat recursus ad inferiorem habentem facultatem dispensandi, absque eo quòd & repulsâ notificetur:

Id dico verum in casibus, in quibus infe-

rior habet à superiore concessam facultatem Ordinariam, seu delegatam dispensandi, est in votis, ex n. 1723. & 1962. in quibus casibus, in quibus inferior solum eam habet ex Episcopa, ni mirum ex rationabiliter sumpta voluntate superioris, hanc accusetur Episcopus in impedimento dispensandi non primam, juxta dicta n. 4230. & 4231.

4193 Qui post obtentam dispensationem ducendi Rosam consanguineam, petentem dispensationem pro ducenda alia consanguinea tenetur exponere primam dispensationem, hæc fiat inutilis ex sola mutatione uxoris petentis, non tenetur versò, si per ipsam non steterit, sed prima dispensatio licet facta inutilis, in quantum Rosa sit mortua, facta Religiosa, aut nolit. Clericatus c. 137. cum Diana p. 8. tr. 3. ref. 55.

4194 Qui dispensationem obtinuit in impedimento criminis ob uxorem, quæ occidat secundam uxorem, ut dicitur in Clericatus *cit. n.* 4. cum Tamb. contra Dianam quia difficilius conceditur gratia pro delicto, quam unico; bis, quam semel.

4195 Qui obtinuit dispensationem in voto simplici castitatis ad contrahendum mortuâ uxore petat dispensationem non tenetur primam dispensationem committere; quia in hoc non adest delictum, quia dispensatio est expleta. Clericatus cum Tamb. v. n.

4196 Qui simul plura impedimenta contraxerit, ut illa simul exponat, & petat dispensationem, & non seorsim dispensationem petat, ob rationem de n. 4194.

Quòd si unum sit occultum, alterum publicum, tunc potest, & debet ad dispensationem currere pro publico, redicito occulto ad occulto ad S. Pœnitentiariam, cui tunc significare debet impedimentum publicum.

PRO FORO INTERNO

4200 **P**rima Clausula, quod executor ab ipso impetrante eligendus si *Confessarius Magister in Theologia, vel Doctor decretorum, ex approbato ab ordinario*, Non sufficit, si sit pure licentiatus: v. n. 261.

4201 Secunda, *Discretionarie committimus, quatenus si est ita*. Unde debet confessarius se informare de veritate causae expositae à solo penitente, cui est credendum, Quod si Confessarius aliunde sciat expositum esse falsum, non potest litteras exequi; quia secundum propriam scientiam debet exequi. Semper Sigillum Confessionis Custodiat.

4202 Tertia, *Injuncta ei gravi poenitentia salutari*. Poenitentia injungenda remittitur arbitrio, & prudentiae Confessarii, attentâ gravitate delicti, seu causae, & circumstantiis consideratis.

Si peccatum fuit in priori Confessione absolutum, & debita poenitentia satisfacta, quamvis non sit necessaria nova absolutio, & poenitentia congrui tamen, stante nova accusatione Sacramentali in litteris requisita, quod detur nova absolutio, & poenitentia; mittor tamen, attentâ priori; & ita est in praxi servandum. Clericatus c. 139. n. 10.

Si Poenitentia sit litteris praescripta, est ad litteram servanda.

4203 Quarta, *Dummodo impedimentum sit occultum* Quid sit occultum, fuscè habes à num. 3317. ad 3320. Et in tom. 2. n. 72.

4204 Boleum lib. 1. ar. 2. cap. 4. in appendice dispens. S. Poenit. habet; Et si aliquam impedimenta, v. gr. cognationis spiritualis, naturâ suâ sint publica, contrahantur in facie Ecclesiae; fieri tamen potest per accidens, ut sint occulta, v. gr. 1. Ob diuturnitatem temporis, ex quo sunt contracta, 2. Ob di-

stan-

stantiam loci à loco contractæ cognationis,
3. Per mortem eorum, qui fuerunt consensu,
4. Per ignorantiam huius contractionis. J
Omninò tamen servandum est dictum in

n. 3419.

4205 Verricelli *er.* 3. qu. 51. nu. 8. excipit
causam, quo in litteris dicatur: *Dummodo im-*
pedimentum, seu delictum sit omninò occult-
um. Et tunc vult, occultum dici, quòd pro-
bari non potest; adeò; si probari potest, non
possit dispensatio executioni mandari.

4206 Quinta: *Ut conjux ignara impedi-*
menti certioretur de nullitate prioris conse-
nsus, sed ita cautè, ut laboris delictum nus-
quam delegatur. Vide n. 4244. & n. 4247.
Aliàs clausulas vide in n. 263.

PRO FORO EXTERNO

4207 **E**X Clericato c. 138. & Tambur.
cit c. 12. Dispensatio matrimo-
nii est executioni danda ab eo, cui est à Papa
dedita: Non potest ab Episcopo, si est dice-
cta Vicario, & e converso.

4208 Vicarius, cessante officio, non po-
test dispensationem ab ipso inceptam expe-
dire, si commissio sit realis facta, nempe Vi-
cario, ut Vicario, sed tunc executio spectat
ad successorem: Potest tamen eam expedire,
si sit personalis, facta scilicet per nominatio-
nem personæ. Clericatus *cap.* 38. nu. 2. cum
Tamb. qui ait, personalem censeri, si dicatur:
Tibi Joanni Vicario: *v. n.* 4226.

4209 Vicarius Capituli sede vacante non
potest expedire dispensationes matrimonia-
les inexpeditas à Vicario Episcopali relictas.
Clericatus *cit.* cum Tamb. ex Canonistis; quia
Papa parùm illi fudit; inde solet pro dicec-
sanis Sedis Vacantis Episcopo viciniori com-
mittere.

4210 Tunc Episcopus vicinior, si ante ex-
peditionem Sedes fiat plena per adventum

novi Episcopi, potest litteras dispensationis
expedire, si executio sit incepta: Si tamen
sit integra, hoc est, si litteræ non sint præ-
sentate, non potest eas expedire, præterquam
Diocesanus debet novam committere
petere.

4211 Executor delegatus potest
committere examen testium, vel interro-
gationem, minimè ipsam actualem interroga-
tionem; quia quoad hanc Papa expressè
dictum ipsius delegati.

4212 Informationes sumere potest
officialiter, aut extrajudicialiter, ad sui libitum
prudentiam.

4213 Valet dispensatio, si causa sit
licet probata per falsos testes: Non valet
in foro conscientie, si sit facta, sed apparet
vera per falsos testes.

4214 Quamvis in litteris apponatur
hæc verba: *Propter has similes alias
rationabiliter animum nostrum movens*
executor non tenetur, præter causas
falsas, de aliis generalibus se informare,
tamquam conditio apponitur.

4215 Executor non potest aliquod
onus, aut præmium pro labore dispen-
sationis recipere ob clausulam, quæ in litteris
apponi: *Quod si presertim hæc motiva,
muneris aut præmii, recipi ut, executionem
tionem latam incurras.* Et quæ in litteris
alii apud Tambur. & Diana p. 8. m. 1.
dicant per dictam clausulam non
esulentia, & poculenta non magis
eum hæc dentur non ad corruptionem
dicem, sed ad celeritatem expeditionis
prohiberi officiali aliquid accipere
re in expeditione, pro accessu ad
dos testes nolentes venire, pro copia
fuis post expeditionem. Clericatus
ab omni acceptione abstinendum.

4216 In dispensatione, quæ con-

intra pauperum, in qua scilicet non imponitur multa pecuniaria, sed poenitentia per opera prescripta; non potest executor poenitentiam, seu opera prescripta mutare, minuire, aut differre. Tamb. *cit. c. 13. §. 3.*

Et quamvis Clericatus *cap. 138. un. 11.* putatur, quod possit mutare ex gravissima necessitate causa; tutius tamen ait esse, tunc ad poenitentiam recurrere pro facultate minuendi, differendi, &c.

QUÆRES

4217 *Quid agere debeat executor, si per dispensationem comperiat se*

4218 *Quid executor tanquam delegatus non potest sanare errorem; Tam. *cit. §. 1. c. 10.* quia Delegatus postquam functus officio suo nihil potest.*

4219 *Quia tamen talis executor pro foro externo esse Ordinarius, cui incumbit providere in quantum potest, ne delicta patrentur, si errat in exequendo, debet matrimonium prohibere; & si reperiatur contractum, deinceps iuges separare, donec iterum à Pontifice dispensatio concedatur.*

4220 *Si erravit denegando dispensationem, pronuntiando eam invalidam, tunc nihil potest, sed tunc debent Oratores iterum recurrere ad Papam, seu Datariam, exposito tamen non enim potest ut delegatus, quia ut delegatus iam functus est officio suo, pronuntiatio dispensationis invalidam: *ut in nu.**

4221 *neq. ut Ordinarius; quia ut Ordinarius non habet auctoritatem exequendi dispensationem Pontificiam per errorem denegatam. Hic autem est sermo de dispensatione concessa per Datariam, seu pro foro externo, qui non potest, data semel sententiâ, non admittit revisionem ad eandem causam.*

4222 *Loquendo autem de dispensatione concessa per S. Poenitentiarium pro foro interno, *Ex. Exam. Ecclesiast. Tom. 1.**

terno conscientia, potest error in denegando commissus à Confessario sanari; quia de natura fori interni conscientia est, ut Confessarius possit mutare consilium per meliorem considerationem, aut opinionem, & per rectius iudicium.

Hinc fit, ut si Confessarius legitime ab oratore electus aperiat litteras S. Poenitentiarie, & denegat dispensationem, putans, causam non verificari; postea, re maturius considerata, iudicet causam verificari, adhuc potest dispensare; quia opinio, vel error, alterius non debet obstare oratori.

Nec obstat, quod litteræ fuerint aperte, quia apertio illa fuit materialis, quæ non obstat valori; & confessario inungitur apertio formalis, videlicet eam facultate dispensandi. Ità Tamb. *cit. c. 13. §. 3.*

DE CESSATIONE DISPENSATIONIS.

4220 **D**ispensatio non cessat per cessationem causæ impulsivæ, bene verò per cessationem causæ finalis, seu principalis, causâ namque principalis dispensationis verificari debet. *v. n. 4186.*

Pro cuius rei claritate, quinque sunt distinguenda tempora, 1. Quando mittitur supplicatio ad Pontificem, 2. Quando ea lecta Pontifex annuit, 3. Quando executor dispensationem concedit, 4. Quando post dispensationem concessam matrimonium contrahitur, 5. Denique quando matrimonium est iam contractum. Hæc distinctione præmissa.

Conveniunt Doctores, non esse opus, ut causa verificetur primo tempore. Tamb. *lib. 8. tit. 2. §. 2. n. 4.* Bonac. & alii apud ipsum. Quantùm ad reliqua tria tempora.

4221 **D**ico, 1. Opus esse, ut causa verificetur secundo tempore, nimiram quando Pontifex annuit. Castrop. *tom. 1. tit. 3. disp. 4. p. 15. n. 2.* contra Tambur. *cit.* quia Pontifex

N n n

fex

fex supplicationibus annuit, si exposita sint vera: Quae opinio est probabilior, simul & utior, adeoque servanda, cum agatur de valore Sacramenti: v. a. num. 75. Et a. n. 3236. l. ad 3284.

4222 Dico 2. Si causa secundo tempore, quando Pontifex annuit, erat vera, tertio vero tempore, quando executor illam concedit, cessaverit esse vera, potestas dispensandi cessat, & si concedatur, est invalida. Est communis, & sequitur à fortiori, maximè ex verbis litterarum dispensationis, si est ita.

4223 Dico 3. Si causa secundo, & tertio tempore fuit vera, quarto autem tempore, quando post dispensationem ab executore concessam, matrimonium contrahitur, cessaverit esse vera, cessat dispensatio, & dispensati tenentur sub nullitate à matrimonio contrahendo abstinere. Sanch. lib. 8. de matr. d. 30. n. 14. contra Tamb. ch. n. 9. Ratio est; quia tunc dispensatio cessante causa non cessat, quando est redacta ad actum irrevocabilem; dispensatio autem, quàmvis supponatur ab executore concessa, non dicitur redacta ad actum irrevocabilem, nisi quando Matrimonium est jam actu contractum, minimè antequàm contrahatur; igitur si causa, quae secundo, & tertio tempore fuit vera, cessat ante quartum tempus, antequàm scilicet matrimonium contrahatur, dispensatio cessat; quoniam non est jam redacta ad actum irrevocabilem, sed facillime revocari potest.

Hinc si causa, ob quam fuit dispensatum, fuit paupertas mulieris; si mulier sive secundo tempore, quando Pontifex annuit, sive tertio tempore, quando fuit dispensatio ab executore concessa, sive quarto tempore post talem dispensationem concessam, antequàm tamen actu matrimonium contraheret, evaserit dives, non potest matrimonium contrahere.

Non desunt tamen Doctores, Testes Busem. lib. 1. tr. 2. c. dub. 4. Diana. & alii apud ipsum, qui tenent, quòd quando agitur de re individua, & quae habet tractum successivum, sed consummatur unico actu, & est permanens, ut est contractus matrimonii, quòd dispensatio non cessat causa cesset post dispensationem ab executore expeditam, antequàm periculum tractus; hac moti ratione, quia dispensatio jam fuit expedita, & cum dispensatio sit ratio juris, per dispensationem jam factam tincta obligatio legis; obligatio autem semel extincta, non reviviscit, & quòd delictum est, non reproduci potest, Unde concluditur, quòd dispensatio, quae post dispensationem ab executore concessam, evasit dives, non potest matrimonium, super quo fuit dispensata contrahere. Sed hac ratio soluta non per rationem nostrae resolutionis.

4224 Dico 4. Si causa cesset, quando est Matrimonium contractum, non cessat dispensatio: est communis. Ratio est; quia Matrimonio jam contracto, dispensatio est redacta ad actum irrevocabilem, & ante autem jam redacta ad actum irrevocabilem, cessante causa non cessat; adeoque causa, matrimonio jam contracto, dispensatio non cessat. Confirmatur; quia ex parte matrimonium fuit valide contractum, causa (ut supponitur) non cessavit ante, post: Ex alia contractus matrimonium est individua, non habens tractum successivum, sed consummatur unico actu, & est permanens.

Eadem ratione, si post beneficium dispensationem obtentum cesset causa, quae fuit dispensatum, non cessat dispensatio beneficium.

& renunciatio sic acceptata à Pontifice: Clericatus est. cum Tamb.

SUMMUS PONTIFEX

4227 Dispensare potest in impedimentis jure solum Ecclesiastico dicimentibus; etiam in voto solemnii castitatis, & Religionibus, ex gravissima causa. sic Alex. III. dispensavit cum Nicolao Justiniano Monacho ad nubendum, & Caelestinus dispensavit cum Constantia moniali professà filia Rogerii Siciliae Regis, ut nuberet Henrico Sexto Regi. v. num. 4252.

EPISCOPUS

4228 Potest dispensare in impedimentis ex jure Canonico dicimentibus, quatuor conditionibus concurrentibus, videlicet (Dummodo, 1. Matrimonium sit jam bona fide contractum, 2. Matrimonium sit publicum, & impedimentum occultum; & separatio sine magno scandalo, infamà, aut damno fieri non valeat, 3. Pontifex adiri non possit, 4. Et periculum sit in mora.) Fagnanus lib. 1. cap. Nims, tit. de filiis Presbiter. Hac est communis sententia, cui adhaereo.

Ratio primæ; quia si matrimonium sit cum scientia impedimenti contractum, dispensare non potest; nam sicut Papa ex Conc. Trident. sess. 24. de refor. cap. 5. excludit à spe dispensationis ab ipso obtinenda eos qui intra gradus prohibitos præsumpserit scienter contra here, & maxime si consummate ausi fuerint; sic potiore jure prohibet Episcopis tunc dispensare.

Ratio Secundæ; quia si matrimonium esset occultum, & impedimentum publicum, potius esset scandalum, si conjuges permanerent in copula fornicaria.

Ratio tertiæ, & quartæ; quia si casus pateretur dilationem, & posset fieri recursus ad

Nnnn 2

Er quo habes, quod quando dispensatio est de re dividua, & que habet tractum successivum. si causa cesset post actum, super eo est dispensatio, cessat dispensatio in potestatem pro reliquis actibus: Hinc qui est dispensatus ob dubiam in firmitatem ad carnes, & castitate in firmitate, tenetur à carnibus abstinere: Et qui ob dubiam oculorum infirmitatem, aut dubium capitis dolorem dispensatus ab onere recitandi horas caute recitante, tenetur ad alias; quia agitur de re dividua, habente tractum successivum; v. num. 455.

4229 Dispensatio matrimonii, seu facultas dispensandi non cessat per mortem Pontificis, tam si res non est integra, sed incerta, ut Gratianus, cap. Relatum de Officio deleg. ubi si est integra, videlicet quatenus dispensatio non est incepta; quia dispensatio est gratia, quæ non expirat morte concedentis. In quibus regulis in pure duo tantum excipiuntur, scilicet in materia beneficii, & in rebus suis, in quibus re integra moriente delegatus non potest procedere, ut sicut de Præbenda 6. & in locis cit. Clericatus, 150. n. 3.

4230 Si delegatus moriatur, antequam dispensationem expediat; si gratia erat realis, & non illa videlicet non persona, sed officio, ut Episcopo, expediri potest à successore suo, si sit personalis: sed tunc, si actus dispensationis esset completus, & si non dedisset literas testimoniales, possent Oratores in foro conscientie dispensatione frui. Clericatus est. cum Tamb. v. num. 4209.

Denique non cessat dispensatio per non solvendum, v. gr. octo, aut decem annorum, si orator dixisset, se nolle eam uti, nec gratiam habere, sed ut cessaret, & requireretur, ut Oratores renunciarent

Papam, cessaret necessitas recurrendi pro dispensatione ad Episcopum.

4229 Nec paupertas sufficit ad excusandum recursum ad papam; quia pro impetratione dispensationis non est necessarius accessus personalis Romam. Imò pro impedimenti occultis facilis est recursum (maximè in nostris Regionibus Romae propinquis) ad S. Penitentiariam per publicum tabellarium, & ab ea obtinetur dispensatio gratis, etiam pro scriptura, pro qua re aptam instructionem habes, *nhm.* 157.

Item pro impedimentis publicis fit recursum ad Datariam, quae legitimam urgente causam, etiam pauperibus accedere non valentibus dispensare solet per litteras.

4230 Ratio, quae praemissis concurrentibus conditionibus possit Episcopus dispensare fundatur primò in consuetudine, quam habent Episcopi super iis dispensandi; consuetudo enim dat jurisdictionem, *ex cap. cum contingat de foro compet. c. Romana de sent. exco. in 6. Et. N. litigantes de Officio ordinarii, Et. Dudum, s. licet de electione v. an. 32. 14. ad 3281.*

Secundò in Episcopis, quae prudenter praesumitur de benignitate Summi Pontificis, quod non velit dispensationem sibi reservare in casu tantae necessitatis, & cum tanto animarum periculo.

4231 Refert Fagnanus *cir. sententiam Basilii Pontii de matr. lib. 8. c. 13. n. 6.* quam plures moderni sequuntur, quod possit Episcopus in matrimonio etiam contrahendo dispensare in articulo mortis ad legitimandam prolem, etiam si impedimentum sit publicum.

4232 At ritè eam rejicit; quia commodum privatum proles, & mulieris, non est causa sufficiens, &urgens, ut inferior dispensare possit in impedimentis Summo Pontifici per Canones Concilii generalis reservatis, max-

imè ante matrimonium contrahendum.

4233 Si autem princeps boni sibi matrimonium contraxisset in gradu prohibito, aut alio impedimento iure Canonico, & alter conjugum confectum in periculo mortis; ac insuper, nihil suscepta per subsequens matrimonium legitimeretur, infidelis, aut titulus Regno succederet; tunc (ait Fagnanus) possit Episcopus in impedimento dispensare, & matrimonium validare, ne saltem periclitaretur.

4234 Tunc igitur potest Episcopus dispensare, quoties magna urget causa, & voluntas instantia adsunt ut prudenter praesumatur, autorem Canonis de casu illo non cogitasse, si cogitasset in prohibitione competeret, noluisse; tunc enim locum habet Episcopus, quia non debet praesumi, condicere Canonis fuisse crudeliter, *cap. 3. de Prolatione de Regal. cap. Si quis velle, Et in cap. de Monasterium de statu Monachorum n. 1. Quid enim si tota Christianitas, vel aliqua pars ejus esset in periculo.*

4235 Quapropter Cardenas *de for. 8. ars. 13. q. 1.* subdit, hanc sententiam moraliter certam, utpotè ortam ex praemissis certis, quod consuetudo det jurisdictionem, & quod Episcopi confecti habeant in recensitis casibus dispensandi.

4236 Idem tamen tenent, non in impedimento occulto, sed etiam in publico, & pro foro externo, tam, post contrahendum matrimonium, quam ante, in casu tantae urgentissimae necessitatis; in periculo mortis, & periculum sit in mora; Tancredi *de matr. dis. 24. q. 9.* Tancredi *to. 4. ar. 2. pag. 202.* Casum adducunt de Titio, qui quam contraxit sponsalia cum Betta,

contrahendo cum illa, in super factus est illi affinis, eo
 que habuit rem cum ejus sorore; deinde con-
 trahens in proximo, & vero periculo mortis
 cogitur ad matrimonium contrahendum
 cum Betra, ut si refarciatur honor puellæ, &
 potest forte suscipere legitimitur, vel ut sic
 peres discordiæ sedentur.

427 Idem docent in similibus casibus,
 quibus ex mora nubendi imminet peri-
 culum manifestationis delicti, & inde simul
 dare, ne salu-

est Episcopus
 Generalis
 causa, & rati-
 et præsumit
 lo non cogit
 one compre-
 am habet
 condicere
 de Pol
 e, & in cap
 nathoran
 anant, vel
 ericulo:
 ardenas
 anc sentent
 e ortam et
 in suerudo
 opi consue
 bus dispen-
 ment, non
 ed etiam in
 an, post
 te, in casu
 ; in pericu-
 mora; Tam-
 sed obser-
 redi 20. 4. 11
 de Ticio,
 cum Betra

per diligentias vinci, posse Episcopum decla-
 rare, quod non sit opus dispensatione, tenet
 Clericatus cap. 135. nu. 9. cum Tamb. &
 aliis; quia præsumptio stat pro libertate. Non
 potest autem dispensare, si dubium sit de ju-
 stitia causæ dispensandi; quia tunc præsum-
 ptio stat pro impedimento, quod supponitur
 certum: v. a. n. 4. 295. ad 4298.

Q U Æ R E S.

4279 Petrus est in secundo gradu consan-
 guinitatis conjunctus cum Rosa, quam de flor a-
 vit: Urges periculum vite utriusq; ne matri-
 monio copulentur, & honor puellæ matrimonio
 recuperandus: Petrus est graviter infirmus, ut
 non possit Romam accedere: Insuper dicitis ex-
 positus moti vis petita fuit per litteras dispen-
 satio à Summo Pontifice, quæ eam denegavit,
 quatenus sunt persona infima conditionis, &
 periculo vite utriusq; occurri potest auctorita-
 te Principis, cujus sunt Passali, qui est facti
 consensus. An his suppositis possit Episcopus dis-
 pensare?

R Esp. Non posse. Non quidem ex consue-
 tudine; quia hæc est solum quoad ma-
 trimonium contractum, non contrahendum;
 & in impedimento occulto, non publico; nisi
 in casu publicæ, non private necessitatis, cui
 non potest aliter provideri.

Nec dicas, consuetudinem extendi ad con-
 trahendum per paritatem rationis, 1. Quia
 consuetudo inducitur ex actibus frequentatis,
 & præxi, minimè ex sola paritate rationis,
 2. Quia fallum est, quod sit par ratio; nam
 licet matrimonium eum impedimento con-
 tractum sit invalidum, & inde post dispen-
 sationem contrahendum; urgentiores tamen
 militant causæ ad dispensandum post matri-
 monium, licet invalidè contractum; quo-
 niam supponitur cohabitatio conjugum, &
 dubium proli, &c. & major difficultas ad eos
 separandos.

4240 Nec ex Epikeja; quia Epikeja est fundata in præsumptione rationabili de benignitate Summi Pontificis, quæ non potest in casu præsumi, cum constat de expressa voluntate contraria, etiam circumstantiis omnibus expofitis.

Tum quia talis Epikeja in casu non habet locum; quia agitur de necessitate privata duorum plebejorum; minimè de publica: nec solum in casu de articulo mortis, de quo solum loquitur Pontius, qui affirmativam sententiam tenet.

Item; quia periculo dicto privato potest occurrere per auctoritatem Principis, qui mulierem in tuto loco conservet, & cognatos terreat, &c.

4241 Insuper Epikeja non habet locum; quia illi resistit *Tcid. sess. 24. cap. 5. de refor.* quod vult, ut in secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam. Relistunt etiam Sacri Canones, Concilia Generalia, quæ cum sint edita quo ad bonum publicum, non est in eis dispensandum ob bonum privatum.

COMMISSARIUS BULLÆ CRUCIATÆ.

4242 **E**X facultate à Summo Pontifice ipsi concessa potest in foro conscientie admittere dispensare in impedimento affinitatis contracto ante matrimonium, dummodo sit occultum, & alter conjugum bonæ fide, & ignarus impedimenti contraxerit; & quod de nullitate prioris consensûs prius certificati, tacitèque (si videbitur ad evitanda scandala) causa nullitatis, matrimonium inter se, etiam secretè, de novo contrahere possint, prolemque susceptam, & suscipiendam exinde legitimam decernendo. Hæc Bulla.

4243 Pro qua dispensatione danda est aliqua elemosyna in subsidium Cruciatæ, juxta

qualitatem persone. *Tamb. lib. 8. de matr. 2. cap. 5. qui n. 1. 5. refert praxim D. Frac. Salerno Commissarii Sede vacante, qui dispensationem cuidam pauperi concessit, non onere dandi tarenos sex, qui sum. lib. 8. quinque, in subsidium Cruciatæ; hoc quod potuisset minus, si dispensandus prior fuisset.*

4244 Et quia dispensatio concessa in foro conscientie tantum; sequitur quod postea impedimentum publicæ, tendenda est à Pontifice dispensationi ratio, & interim pro foro externo sunt conjuges separandi; quod est servandum, si in foro conscientie dispensatum, si postea mulgetur. Eo autem tempore publicæ conjuges rem habeant, non peccant peccato fornicationis, quia sunt verè conjuges peccato scandali, si adit.

Denique potest Commissarius Cruciatæ dispensare ad petendum debitum: *cap. 4302.*

CAPUT VII.

De Matrimonio invalido revalidando.

4245 **S**I Matrimonium fuit invalidum defectu consensûs, vel rationis, si defectus fuit ex una tantum parte à insciâ, sufficit; quod illa tantum matrimonium renoveat signis externis, absque conjugum insciâ manifestetur, ad matrimonium revalidandum; quia consensûs non solum habitualiter, sed etiam virtute & virtute permanet, quoniam usus matrimonii exercet virtute illius consensûs præstiti, & non jam (ut supponitur) in statu. *Tamb. lib. 8. de matr. ar. 4. cap. 5. ex D. Thoma, & aliis quampluribus ipsam.*

4246 Si defectus fuit ex parte utriusque, que debet novum consensum prestare, variatam debet per verba de presentia modo: dicat vir: *Angor scrupulis de no-*

4247 Si fuit invalidum ob aliquod impedimentum juris Ecclesiastici, v. gr. cognationis, & tunc impedimento prius dispensationem sublato, renovet ex utraque parte consensum.

4248 Si fuit invalidum ob aliquod impedimentum juris Ecclesiastici, v. gr. cognationis, & tunc impedimento prius dispensationem sublato, renovet ex utraque parte consensum.

4249 Plures graves Doctores apud Cardenas cit. num. 670 tenent, non requiri talem certiorationem, sed sufficere, ut sola pars conscia impedimenti consentium renovet. At Cardenas cit. a num. 673, & Bufemb. lib. 6. tr. 6. cap. 3. dub. 3. docent hac sententiam ut potè minus tutam, & tenuis probabilitatis, non esse practicandam, nisi in casu extremae necessitatis puta si pars conscia prudenter timeat aliam partem dissenturam, & inde orti gravissima mala sibi, aut proli inimicitias, scandala & mortem. Vel si foemina a ffinitate m contraxit cum viro, eo quia prius rem habuerat cum illius fratre, & si id revelet, timet mortem, aut perpetuam inimicitiam, quæ mala non possint aliter evitari, quàm omit tendo hujusmodi certiorationem. Ita illi.

4250 Matrimonium, tam fidelium, quàm infidelium, est indissolubile, & perpetuum, etiã jure naturæ, & divino; quia ordinatur ad tria bona Matrimonii, quæ de jure naturæ perpetuitatem important; v. num. 3959. Unde Christus ait Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Et Paulus 1. ad Cor. 7. *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus viri: v. num. 4112*

de refor. cap. 1. presentiam Parochi, & testium præscripti. Tamb. cit. §. 3. qui ultra quamplures Doctores, refert sic decrevisse B. Pium V. Sacram Congr. Card. & Rotam Rom. Quibus accedit praxis.

4251 Matrimonium baptizatorum consummatum

Addit Cardenas n. 676. quod in hoc 2. Casu conjux conscia poterit ignoranti dicere: *Se non habuisse consensum*, & qui deus non mentitur, quia consensus ratione impedimenti fuit nullus, v. a. n. 3618

CAPUT VIII.

De indissolubilitate Matrimonii.

4250 Matrimonium, tam fidelium, quàm infidelium, est indissolubile, & perpetuum, etiã jure naturæ, & divino; quia ordinatur ad tria bona Matrimonii, quæ de jure naturæ perpetuitatem important; v. num. 3959. Unde Christus ait Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Et Paulus 1. ad Cor. 7. *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus viri: v. num. 4112*

lummatum in nullo casu dissolvi potest quoad vinculum. Est de fide ex Concl. Florent. in decr. de Sacr. ex Trid. sess. 24. cap. 7. v. à num. 4051.

MATRIMONIUM RATUM,

4252 **S**ed non consummatum pabizatorum dissolvi potest quoad vinculum. Primò à Papa per potestatem extraordinariam à Christo ei traditam quoad ea, quae sunt necessaria bono Ecclesiae regimini; sicut dispensare potest ex gravissima causa in voto solemnì, quod est plus.

Hinc in matrimonio rato dispensaverunt Greg. VII. Martinus V. Eug. IV. & B. Pius V. quos refert Art. de kin. tom. 2. p. 129. Del bene part. 2. de Inquis. dab. 336. sect. 66. num. 20. v. num. 4178.

4253 Secundo dissolvitur quoad vinculum per solemnem professionem Religiosam. Est de fide ex Trid. sess. 24. Can. 6. Idque jure Ecclesiastico, ut dictum est à n. 4062. & tunc post unius professionem liberum est alteri conjugi ad alias nuptias transire.

Hinc comprehenditur professio in Ordine Militari S. Joan. minime in aliis Ordinibus Militaribus S. Jacobi, Calatrava, & Alcantara; quia horum professio, licet sit solemnìs, est impossibilis cum matrimonio, cum voveant castitatem solum conjugalem.

4354 Neque hic comprehenditur professio per vota biennii in Societate Jesu; quia Trid. declarat, hoc privilegium dirimendi matrimonium ratum antea contractum, esse à Christo concessum professioni Religiosae, solemnì, hoc est sub votis solemnibus; professio verò in Societate est Religiosa, sed non solemnìs; quia fit sub votis simplicibus unde solum habet dirimere matrimonium contrahendum, videlicet illis superveniens; idque ex speciali privilegio, & Daclar. Greg. XIII. per

Bullam Ascendente Domino; at non matrimonium ratum ante illa contractam. Tom. 2. lib. 8. tr. 5. c. 6. §. 2. num. 20. quoad Societatis contra Pontium lib. 9. c. 9.

4255 Pro majori claritate sicut dicitur in cap. Publico 7. de Conversi. Conjug. post matrimonium ratum non consummatum conjugibus bimestre ad deliberandum in liori statu, videlicet de ingressu Religiosae ita ut intra bimestre possit unus conjugum etiam altero invito, ad Religionem transire si matrimonium non consummavit.

Et tunc conjux superstes, ut ad nuptias transeat, expectare debet post matrimonium ratum non consummatum annus duodecim menses; ita ut si sponsa aetatis duodecim annorum post matrimonium ratum sit Religiosae ingressa, conjux superstes expectare debet per quatuor annos, cum non possit sponsa ante annum 16. expletum ex Trid. v. de professionem emittece; & tunc matrimonium dissolvitur quoad vinculum.

4256 Elapso autem bimestre coartatur sub mortali reddere debitum, quod tunc incipit jus ad petendum; unde petens attendi aeger, v. n. 1404. At est et in bimestre onem ingredi, & in ea proficere, etiam tres anni in matrimonio rato praetermissa privilegium Religionis de dissolvendo matrimonio rato, ut dictum est ex Trid.

4257 Quod privilegium est divinum, primum ab Apostolis, & in Ecclesia per traditionem recentum ad favorem matrimonii ditionis.

4258 At non conceditur Ordini Sacro de Matrimonium ratum non consummatum finitum à Joan. 22. in Extrav. Nec potest spatium; adeoque sic contra voluntatis ordinatus justè potest ab ea revocari quemcumque gradum evedtus, & in partem vel Religionem ingredi, & in ea

CAPUT IX.

De impedimento alicuius conjugalis ex voto.

4264 **Q**ui post votum non nubendi, matrimonium contrahit, peccat nubendo; at postquam nupsit, potest petere & reddere; quia voto non nubendi opponitur contrahere, minime consummare; & matrimonio contracto, jam est factus impotens ad votum.

4265 Qui vovit Religionem, aut suscipere Ordinem Sacrum, non tenetur ad castitatem, antequam professionem emittat, aut Ordinem suscipiat; quia non proinde votum castitatis emittit.

4266 Discrimen autem inter hæc duo vota Religionis, & Ordinis Sacri, consistit in hoc, quod qui vovit Religionem, si nubat, peccat nubendo, & primâ vice consummando, sive petendo, sive reddendo; peccat quidem nubendo, quia transgreditur votum Religionis cum nuptiis impossibile: peccat primâ vice consummando, quia est et liberum Religionem ingredi, ad id ante consummationem tenetur, cum professio Religiosa matrimonium ratum dissolvat.

At matrimonio primâ vice, etiam intra bimestre, consummato, potest petere debitum; quia haud amplius est impeditus; non voto castitatis, quia votum Religionis, non est votum castitatis; nec voto Religionis, quia matrimonio semel consummato non potest Religionem ingredi, nisi in casu adulterii; & tunc petere non posset, nec reddere, sed teneretur votum implere per ingressum Religionis, ad quem etiam tenetur mortuâ uxore. Unde in casu adulterii, primâ vice petendo, aut reddendo peccaret, non posset, quia, per remissionem factam amisit
O o o o jus

ius ad Religionis ingressum vivente uxore.

4267 De eo, qui vovit suscipere Ordines Sacros, eodem modo discuntur Rodr. & Ledelma, volentes, quod antequam consummet, teneatur ingredi Religionem, ad ibi suscipiendos Ordines, & sic peccet consummando.

At oppositum dico cum Leandro de matr. tr. vi. ds. 25. qu. 70. Anton. à Spir. Sanct. de matr. tr. iv. i. ds. 9. scilicet. 7. & alius. Rigidum enim obligare ultra intentionem ad statum tam difficilem, quis est status Religionis, & contra regulas generales Juramenti, & Voti, à num. 1669.

Hic igitur peccat solum nubendo non consummando, etiam petendo; quia nubendo factus est impotens ad votum implendum; nam Ordo Sacer non dissolvit matrimonium ratum ante contractum.

In casu autem, quod alter conjux adulterium committat, tunc tenetur implere votum suscipiendi Ordines Sacros, nec potest ulterius petere, aut reddere; quia cum adulter amiserit jus ad petendum, est ei liberum non petere, nec reddere, & sic votum implere.

4268 Qui vovit castitatem, si nubat, peccat: idem peccat primâ vice consummando, etiam reddendo inter bimestre; quia intra bimestre, & matrimonio non jam consummato, cum alter conjux non habeat jus petendi potest negare, si velit Religionem ingredi.

Matrimonio tamen jam consummato, aut bimestre elapso, potest reddere; quia alter conjux habet jus ad petendum, & ipse non tenetur Religionem ingredi; imo post consummationem non potest. Petere autem nunquam potest, nec intra, nec potest bimestre. Trullench. in Decal. a. 2. lib. 2. d. 25. num. 4. (Excipe, nisi petat ob periculum incontinentiæ, quod

prævidetur altero conjuge, vel quod in gratiam sui, sed alterius conjugis, quæ recundia non petit: hoc enim non est potest, sed reddere.) Ita Trullench. in num. 3. Ant. à Spir. Sanct. de matr. tr. iv. ds. 9. cum alius. Ratio est, quia votum simplicitatis non dirimit, sed impedit matrimonium; unde qui cum eo contrahit, tenetur illud servare quoad partem, quam potest, quæ sibi libera est; adeoque non potest petere, quia hoc est sibi liberum: ut tenetur reddere, hoc non est sibi liberum, nisi spectet ad jus alterius conjugis, cui prædicare non potest.

4269 Qui castitatem vovit, non tenetur [licet sit ei liberum] Religionem ingredi ante consummationem, etiam post bimestre, ob dicta num. 4267. Ex oblatione fortiori ex Extrav. Joan. 22. Annullatio voto: Ubi definit Pontifex, ut qui post matrimonium non consummatum prout est ad Ordines Sacros, monentur ad sponsa infirmitate compellatur per votum ad consummatum Matrimonium contrahere.

4270 Pariter conjux, qui post matrimonium votis castitatis, etiam sine alterius consensu, emisit, non potest petere, nec reddere.

4271 Uterque, qui scilicet votum emisit ante, aut post matrimonium, in casu adulterii alterius conjugis, non potest petere, nec reddere; quia tunc pars est ei libera, nisi remittat, aut delictum committat. Remittendo peccat; quia sit impotens ad implendum votum. Ad post remissionem non potest reddendo; quia jam conjux delinqueret tenetur ad votum, ita ut iterum non si nubat, uti supra.

4272 Sanchez lib. 9. de matr. dif. 35. n. 18. dicitur, cum, qui post matrimonium votum castitatis emittit, posse reddere in casu adulterii, & mortua uxore nubere; quia votum castitatis, quo ad partem reddendi, non est absolute.

At recedens cum Leandro cit. quast. 75. dico, esse verum de voto non petendi, quod quidem est compossibile cum matrimonio; et votum castitatis utramque partem comprehendit, & in casu petitionem semper, & in casu non petitionem, quando jus alterius conjugis fuerit impeditum; cujusmodi est in casu adulterii, aut mortis illius. Unde tunc votum castitatis, quo ad partem reddendi, est nullum, pro quando alter conjugum habet jus petendi; est validum, pro quando illud amittit.

CAPUT X.

De Divortio.

4271 Divortium, est separatio conjugum, quo ad th-rum, & habitationem, & quodammodo vinculo permanente.

4274 Est duplex, perpetuum, & ad tempus. Perpetuum fit causa adulterii, cap. Gambrinus, & cap. Ex litteris de divortio. Ad tempus est, quod fit ob alias causas, de quibus mox.

4275 Divortium perpetuum à divortio ad tempus differt per hoc, quod in divortio perpetuo potest conjux innocens, si velit, castitatem in sacro vovere, Ordines Sacros suscipere, aut in Religione profiteri, permatrimonie semper vinculo matrimonii, quod quidem, si est consummatum, in nullo casu dissolvitur, ex n. 4251. Ea autem fieri non possunt in divortio ad tempus.

Divortium, fieri non potest auctoritate pri-

vatâ, sed fieri debet auctoritate Judicis Ecclesiastici, causa probatâ.

4276 In casu adulterii, si sit publicum, Pontius lib. 9. de matr. c. 18. Fenech de divortio, Riccius, & alii contra Sanchez tenent fieri posse propriâ auctoritate. At rectius Clericatus, cap. 146. num. 10. docet, Doctores affirmantes esse intelligendos de foro interno, minime de externo.

4277 Divortium perpetuum est permixtum ob adulterium jure Divino, Matth. 19. Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, maritatur.

4278 Nominè adulterii ad divortium venit quævis copula, naturalis, sodomitica, aut bestialis, quia per quemlibet ex his conjux dividit suam carnem contra fidem alteri conjugii in Sacramento datam. Non veniunt tactus, oscula, pollutio, aut copula cum femina mortua. Tamb. lib. 3. de matr. ar. 7. s. 3. & Clericatus cit.

4279 Hæc libertas divortii est concessa conjugi innocenti, minime conjugi adultero, qui tenetur conjugi innocenti adhaerere, si hic nolit divortium, & ille sit certus, nullum sibi periculum imminere. Clericatus cit.

4280 Adulterium constare debet per probationes, aut violentas præsumptiones, puta si sint testes de visu, si adulter sit repertus in lecto cum adultera, nudus in cubili, si adsint filii, si moretur in domo adultera, & alia, quæ de jure probant; v. in. 2748.

4281 Quinque autem dantur casus, quibus, non obstante adulterio, non potest ad divortium deveniri. Quos refert Clericatus cit. num. 7. ex Pontio, Sanch. & Tamb.

1. Si uterque conjux adulterium commiserit, etiam si unus sit occultum, alterum publicum, & etiam post divortium conjux innocens adulteretur; quia delicta compensantur, 2. Si unus conjugum adulterium com-

O o o o z mittas

mittat altero consentiente directe, aut indire-
cte, uxorem male tractando, à se expellendo,
&c. 3. Si adulterium sit commissum per vim,
& metum gravem, quem non potuit repelle-
re: v. num. 2094.

4. Si conjux innocens remittat culpam
adulterii expressè, aut tacitè, videlicet reci-
piendo Reum ad oscula, aut ad copulam,
5. Si conjux innocens sciat, se continere non
posse, tunc namque ad vitandum periculum
sue incontinentiæ, & ruinæ spiritualis sua-
animæ, non potest ab adultero separari: v.
num. 2150.

4282. Causæ divortii ad tempus sunt tripli-
cis generis, quarum scilicet obcernunt *periculum*
fidei, ut si conjux sit factus hæreticus. Vel *pericu-
lum animæ*, ut si conjux ad sodomiam foli-
citer, aut ad peccatum, vel *periculum corporis*,
ut si conjugi superveniat lepra, seu morbus
contagiosus. Si conjux unus alterius vitæ insi-
diatur, aut sevitiam exerceat in uxorem.

4283. Si conjux sit factus hæreticus, po-
test fidelis propriâ auctoritate ab eo diver-
tere ad vitandum periculum infectionis. Cle-
ricatus cit. r. um. 12. ex Sanchez. de matr. lib. 10.
dis. 5. num. 6. Et hæreticis dicitur adulterium
spirituale.

4284. Sollicitatio ad sodomiam, difficile
probatum, nam mulier patiens non potest esse
testis sufficiens, etiam si juret. Unde Sperel-
lus apud Clericum etc. monet Judices eccle-
siasticos, ut mulieres querelam ferentes sua-
deant ut proprio pudori, ac suorum viciorum
exstimationi parcant, & sic eas dimittant.
Probatum, si testes essent qui deponerent,
se ex interjecto pariete audivisse preces, aut
minas, ac petitiones viræ & negationes mulie-
ris, & insuper ad minicula extarent maxime
duo, nimirum si vir sit super hoc vitio disfa-
matus, & mulier sit pudica, ac timorata con-
suetudine. Hæc Sperellus cit.

4285. Morbus Gallicus probatur
ram judicio, & concedit negationem
ti, atque etiam separationem quoad
si medicorum judicio ad sit periculum
mè quoad cohabitationem.

4286. Sevitia potest esse triplex, 1. Si
moderate, & ex causa uxorem verberat
hæc nec dicitur proprie sevitia, nec
ad divortium, 2. Si immoderate verberat
sed potest provideri à Judice per cautionem
tunc nec datur divortium, sed tunc
stituitur cautione præfata, 3. Si sevitia
atrox cum timore futura offensio,
datur divortium.

4287. Judicate quando sevitia
pendet à prudentis Judicis arbitrio
stantis personæ, loci, modi, &c. consideranda.
Plura assignari solent signa atrocitatis,
vir sit solitus in uxorem sevitire, 2. Si
tus sit eam occidere, & sit solitus
gus, aut sit crudelis natura, 3. Si
odium, & inimicitia inter maritum
rem intercedat, vel quia unus alterum
no necare tentavit, vel de gravi
sevitie jus carcerationem procuravit,
am si civilem litem super magna
quantitate agant, 4. Si pluries uxorem
parietem percussit. Si in eam Caltriam
nerandum jecit. Si eam in cubiculo
gatione alimentorum detruat. In his
milibus casibus datur sevitia atrox
um sufficiens. Hæc Clericus cit. r. um. 12.
citunt testes consanguinei, affines, & do-
fici; nam hi melius scire præsumuntur.
dec. 155. num. 49. part. 6.

4288. Ad hanc sevitiam probandam
ciunt testes consanguinei, affines, & do-
fici; nam hi melius scire præsumuntur.
dec. 155. num. 49. part. 6.
Mulier si tacuit, & vir à sevitia
non potest divortium petere, quia per
nitatem, & cohabitationem post
præsumitur injuriam remisisse. Clericus
Sperello dec. 139. num. 93.

CAPUT XI.

De debito Conjugali.

4190 Maritus non potest ad divortium de-
petere ob dotem non solutam. Ita jus Cano-
nicum contra civile. Cleric. cit. ex Tamb. cr.
lib. 1. c. 3.

4190 Effectus divortii, 1. In divortio per-
petuo effectus est: ut in num. 4275. 2. Tam in
divortio perpetuo, quam ad tempus facto
solutam, aut seditiam, conjux innocens re-
tinet dotem. Imò maritus delinquens tenetur
restituere uxori alimenta, & expensas litis. Et
si sitralendi ex bonis illius, qui dedit ca-
sa divortio. In casu autem hæresis sunt edu-
candi apud parentem fidelè, favore fidei.

4191 Divortium fieri potest absque deli-
cto, ex mutuo consensu conjugum, quoad
bonum propriam auctoritate, ut plures Sancti
Sancti amore ducti fecerunt: Quoad
aliam auctoritate Ordinarii, qui at-
tendere debet conjugum ætatem, conditio-
nem, & modum vivendi, ne ex illis scandalum
vel aliquid oriatur: Et ipsa separatio
Thorum intuitu perfectionis, maximè
si parvæ, fieri non debet sine prævio, &
prudentum virorum consilio.

4192 Recensitus vir uxoratus, si licentiam
a rege habeat suscipiendi Ordines Sacros,
non debet ad illos promoveri, nisi prius uxori
in Religione profiteatur, vel in sæculo vo-
catus castitatem emittat, ex Extrav. Antiqua; de
vot. dem. c. 1. si vir ad Cardinalatum sit
promovendus. Si autem de Episcopatu aga-
tur, debet uxor in Religione profiteri.

4193 Quod si dicta uxor, que licentiam
petat, castitatem non voverit, & consilio mu-
tuo, ad periculum incontinentiæ vitandum,
repetat jam Ordinatam in sacris repetat, re-
tinetur vir ab Altari suspensus. Pro quo omni-
um vide dicta à m. 4073.

4294 **A**lter in pœnam mittit jus ad
petendum debitum ex justitia:
potest igitur petere rogando, sed non cogere,
nam tunc alter conjux habet jus ad dene-
gandum, & ideo dicitur adulter amisisse jus,
quatenus non potest uti debito, invito conju-
ge, sicut antea poterat.

Hoc ad differentiam affinitatis, & voti
quibus stantibus, nullo modo reus potest pe-
tere debitum sine dispensatione obtinenda ab
Ecclesia.

Pro adulterio tamen pœna remittitur ab
ipso conjugate offenso, vel verbis, vel per
signa amoris, vel ex quo adulterio petenti
& roganti, liberè reddat debitum quâ factâ
remissione statim adulter acquirit jus ad pe-
tendum ex justitia: ita ut conjux non possit
amplius ex vi prioris adulterii debitum dene-
gare.

Tandem hæc pœna non incurritur nescien-
te conjugate adulterium.

4295 **Q**ui est certus de nullitate matrimo-
nii, bona fide contracti, non potest petere, nec
reddere debitum, etiam si comparsigne-
ret, sed debet petere dispensationem, & in-
terim aliquâ occasione desumptâ separari ob
periculum fornicationis: quod si non habeat
locum dispensatio, quatenus impedimentum
est juris naturæ, & non potest matrimonium
per solam renovationem consensûs revalida-
ri, v. gr. si erit impedimentum ligaminis:
tunc tenetur fugere.

Si esset dubius, dubio non scrupuloso, sed
prudenti, non potest petere, antequàm dili-
gentiâ factâ de veritate, rationaliter dubium
deponat, quia se exponit periculo peccandi;
O o o o 3 tene-

tenetur tamen reddere, ob periculum faciendi contra jus alterius ex c. Inquisitioni de sen. excom. si autem facta diligentia inveniatur motiva verè probabilia pro valore, potest etiam debitum petere, quia pro illo stat possessio bonæ fidei.

4296 *Senes*, si nulla sit spes aliquando seminandi intra vas, nec possunt petere, nec reddere, quia intendent mollitiem ab intrinseco malam; bene verò, si sit spes seminandi intra vas, licet sæpe seminant extra: ita Taner. c. 2. de matr. lib. 9. q. 3. pag. 359. & Bulemb. d. c. 6. ar. 6. c. 3. dub. 2. Imped. impo. quia dant operam rei licite procurando copulam sibi possibilem, & permittam: v. num. 4316.

4297 *Causa matrimonii* est favorabilis, ex c. final. de senten. & re judic. adeoq; amplianda; hinc in questione juris matrimonium contractum juxta opinionem verè probabilem est validum: quod judicium practicam de valore non est minus tutum, & probabile, sed moraliter certum; quia (ut bene ait Cardenas d. 2. nu. 562.) cum dispositio juris faciat decisionem certam, inde est, quòd Regula 15. de favore ampliando, faciat decisionem certam de valore matrimonii, ut potè materia favorabilis: v. num. 67. 111. & 113.

4298 Item [ait Cardenas cit. a. n. 525] In questione facti circa valorem matrimonii, v. g. an sit factum, vel non, id, ex quo oriatur impedimentum dirimens, quando conjecturis utrimque probabilibus resultat purum dubium si hoc est vincibile, non licet contrahere, donec vincatur dubium, ut fiet certitudo practica pro carentia impedimenti, quia exponeretur sacramentum periculo frustrationis. Si dubium est omninò invicibile, licet contrahere, quia professio stat pro libertate contrahendi. Quod si in tali dubio stet presumpcio pro carentia impedimenti, & nulla sit presumpcio pro carentia impedi-

menti, tunc cum tali dubio non licet contrahere, ob periculum frustrationis sacra-

Cardenas cit. v. num. 23.

4299 *Conjux* tenetur lib. maritali re debitum, quando expectat, aut moderatè, & sine peccato petunt, in ista causa excusat; aut nisi conjux solutus roget petentem, ut pro ea accuset, & ille liberè condescendat, de hoc non fiat sæpe, & cum petendo mentie petentis.

4300 *Licet* negare potest, si inde oriat grave damnum mortis, infirmitatis, prolis, si sit gravida; si videat maritum contagioso, v. gr. lepra, &c. interduci, &c. Item si uxor sit menstruata, qui nimis immoderatè petat.

4301 *Si* post contractum matrimonii conjuges superveniat affinitas, quæ unus habuit rem cum consanguineo conjugis usque ad secundum gradum, affinitas non dirimit matrimonium, sed dicit à petitione debiti, itaut qui talem habuit, possit reddere, sed non petere mortali: vide à num. 4302.

4302 *Maritus*, si rem habeat communem suæ uxoris in tertio, aut quarto gradu, committit incestum: quia ratiò est ex copula licita cum uxoris, est illi abque ad quartum gradum; at non incestum nam non petendi debitum, quia hoc incurritur ob affinitatem supervenientem cum uxore, quæ cum non possit esse copula, non potest extendi ultra tertium gradum.

Tam in casu affinitatis matrimonii venientis quàm in casu matrimonii venientis simplici castitatis celebrati, dicitur sunt ad petendum debitum. Episcop. privilegio Provinciales Regulari.

CAPUT XII.

De usu matrimonii, & aliis obligationibus conjugatorum.

4306 **T**enetur uxor virum alio abeuntem, & id requirentem, sequi; nisi aliud sit in contractu conventum, vel nisi inscienter vagandum duxerit; aut esset factus vagabundus post matrimonium, vel si vir vellet vagari cum periculo animæ, & corporis; vel si gravis necessitas, v. gr. infirmitas ab itinere excusaret.

4307 Non licet conjugibus aliquid facere, unde generatio prolis impediatur, etiam si timeatur in partu periculum aut paupertas: excipia prolis; quia opponitur fini intrinseco; qui est generatio. Possunt tamen ex mutuo consensu ob id ab usu matrimonii abstinere; non tamen possunt negare debitum, si alter petat.

4308 Vir volens legitimam copulam cum uxore habere, peccat mortaliter, si ut ad eam se excitet, illam inchoet sodomiticè. *Leander cit. qu. 36.* contra Nav. qui non est audiendus: quia talis actus, cum sit contra naturam, est medium in proportionatum ad copulam naturalem, & sodomia inchoata.

4309 Copula in vase legitimo, sed situ præpostero, aut alio innaturali, est solum venialis, si non sit probabile periculum effusionis seminis extra vas.

4310 Uxorem peccare mortaliter, si postquam vir seminavit, tactibus se excitet, donec ipsa seminet, tenet *Rod.* quem sequuntur *Castropal.* & *Mendo in Epit. ver. Matrim. num. 2.* quia finis generationis, recepto semine viri, est jam perfectus. Et aliàs mulier soluta, si hoc face-

ret,

ret, non committeret peccatum distinctum à copula; quia talis provocatio, & seminatio post consummationem copulae spectaret ad generationem.

At communior sententia negat peccate. *Leander de Matr. tr. 9. dis. 25. q. 41. Dian. part. 10. tract. 13. res. 42. Tamb. lib. 7. Decl. cap. 3. §. 5. num. 18. Lofius, Bonac. & Clericatus cap. 145. num. 33.* Quia illa uxoris excitatio est completio, & excitatio copulae: Et nimis durum esset compescere naturam jam irritatam. Insuper est sententia Scoti *in 3. dist. 4. q. 9. num.* quem ultra scholasticos medici sequuntur, quod mulier concurrat activè ad generationem per veri seminis emissionem.

4311 Peccat mortaliter vir, si incepta copula liberè à seminando desistat; quia est contra finem generationis, maxime si tactibus extra vas se polluat. Insuper peccat; quia mulierem irritatam relinquit, & inde in periculo gravi peccandi: Peccat enim mortaliter mulier, si tunc irritata tactibus se excitet, ut seminet; quia hoc Doctores *num. 4310.* recensiti concedunt intuitu seminis virilis jam suscepti, sine quo certum est finem generationis frustrari.

4312 Peccat mortaliter mulier, si semine suscepto mingit, se erigit, aut invertit taliter, ut semen foras ejiciatur, si non ex accidenti, sed studiosè faciat, animo impediendi conceptionem. *Clericatus cit. num. 30.*

4313 Certò tamen probabile est, quòd viro seminante non teneatur mulier feminare, quia certò probabilis est sententia D. Thomae, quòd mulier passivè concurrat ad generationem ministrando materiam, minime activè per veri seminis emissionem.

4314 Conjux in absentia alterius conjugis libidinose se tangens, & peccat mortaliter, etiam si non adit pollutionis periculù; quia hic actus cum non fiat cum conjugate, non est

conjugalis, nec ad finem conjugii ordinatus, quare est ratio à mortali excommunicandi dicos inter conjuges: *ut in n. 2239. b. l. do. in Epib. ver. Matr. n. 3.* Quia tamen certò probabilem ab auctoritate emissa sententiam docentem, solum veniale peccare, quia tenent *Tamb. lib. 7. Decl. cap. 41. Clericatus cit. n. 39. Palud. Lector. 4. Thomas Sinch. & alii apud ipsos: n. 2239.*

4315 In casu impotentiae, si impotentia antecedens matrimonium, ea cogitatione 4318. *§. 4. 146. ac* proinde si adit peccatum incontinentiae, conjugos recontere debet Episcopi pro separatione, & ut debeat matrimonii nullitatem. Quòd si non adit peccatum incontinentiae, cohabitare debet Frater, & Soror, adeoque non possunt osculis, & tactibus impudicus sine materia cum eorum matrimonium tamen potentia sit nullum, sicut solum *de Matr. lib. 7. dis. 97. cum Tancob. §. 2.*

4316 Si impotentia sit superveniente matrimonio, validum remanet Matrimonium, quia Matrimonium semel validum, est validum, *ex cap. Hi. qui 3. 2. q. 7. c. 19. §. 20. Tamb. tom. 2. de matr. lib. 7. c. 23. §. 5. & Clericatus cap. 133. n. 99. dista de senibus num. 4296.*

4317 Si dos deficiat, tenetur maritum uxori praeferre, tam ex charitate, pro ob servitia, & obsequia ab ea praestata, conversò uxor tenetur alere maritum per rem effectum, aut ad carceres, vel ad damnatum, si tamen ipsa possibilibus beat, vel ex bonis dotalibus, aut per

liberos, vel alio modo acquisitis. Ita Cleri-

4318 Nomine alimentorum veniunt o-

4319 Maritus tenetur pro viribus, & juxta

4320 Si uxor ex justa causa recedit de domo

4321 Si uxor ex justa causa recedit de domo

ANTEPHATUM

De Donatio, que fit a marito uxori

Amato enim post mortem præter dotem,

diversitatem solent esse quinquaginta, cen-

4322 Supposita paritate conditionis, viduis

Q U Æ R E S.

4323 An Antephatum intuitu virginita-

Resp. Affirmative: Diana p. 3. tr. 6. ref. 126.

Ratio affectionis est, quia nomine Virginis

De donationibus inter conjuges: v. nupt.

De osculis, & amplexibus inter sponso-

De consensu parentum in nubendo: vide.

De Matrimonio fusc & plene agunt Sco-